

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БОРЗЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 339.7:336.02(477) (043.3)

**ГЕОЕКОНОМІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ**

Спеціальність 08.00.02 - світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Вінниця – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України (м. Вінниця).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Хаджинов Ілля Васильович,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Лук'яненко Дмитро Григорович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
ректор;

доктор економічних наук, професор
Луцишин Зоряна Орестівна,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин;

доктор економічних наук, професор
Якубовський Сергій Олексійович,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
завідувач кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин.

Захист дисертації відбудеться «24» травня 2018 року о 10³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «24» квітня 2018 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Якімова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасному геополітичному просторі відбуваються кардинальні зміни, що якісно видозмінюють диспозицію країн і регіонів світу під впливом науково-технологічного, інформаційного, організаційного і соціального процесу. Формуються нові тенденції і закономірності у всіх сферах багатопольової ринкової економіки, однак найбільш значним феноменом кінця ХХ – початку ХХІ століття став фінансовий глобалізм. Саме у переплетенні гео економічних і фінансових проблем розвитку найбільш яскраво проявляються як позитивні, так і негативні наслідки глобалізації, коли прискорена динаміка економічного розвитку супроводжується поглибленням міжсекторальних та міжкраїнових протиріч, структурними диспропорціями і асиметріями у процесі транснаціоналізації, регіоналізації і регуляторної інституціоналізації.

У цьому контексті дослідження гео економічних імперативів функціонування фінансових ринків у концепті їх системного аналізу і прогностичного моделювання є актуальною проблемою.

В останні десятиріччя теоретичні та практичні проблеми гео економіки та глобалістики досліджено у працях зарубіжних науковців: Л. Абалкіна, М. Алле, У. Андерсона, А. Анікіна, Дж. Акерлофа, Дж. Аррігі, Д. Белла, У. Бека, З. Бжезинського, І. Валлерстайна, Л. Галіца, Дж. Гелбрейта, Е. Гідденса, М. Головнина, П. Друкера, А. Кавкіна, М. Кастельса, Д. Кейнса, Л. Красавіної, В. Круглова, Т. Левітта, Б. Літера, А. Маршалла, Т. Мена, Д. Міхайлова, С. Моїсеєва, Дж. Модельські, К. Оме, А. Ослунда, К. Пензіна, І. Пригожина, К. Поланьї, П. Ратленда, Д. Розенау, Дж. Сакса, А. Сміта, Дж. Стігліца, І. Стенгерса, Дж. Тобіна, Дж. Томпсона, Р. Тулдера, Л. Туроу, М. Уотерса, А. Фельдмана, Ф. Фукуями, Д. Харві, Д. Хелда, Л. Чалдаєва, М. Чекулаїв, Ю. Шишкова, Р. Шіллера, І. Юдіна, а також вітчизняних учених: В. Базилевича, О. Білоруса, В. Будкіна, В. Вергуна, О. Власюка, А. Гальчинського, В. Гейця, П. Єщенка, Р. Заблоцької, Б. Кваснюка, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, А. Мокія, С. Мочерного, В. Новицького, Ю. Пахомова, А. Філіпенка, В. Федосова, А. Чухна та ін. Питання функціонування фінансових ринків в умовах гео економічних змін досліджуються в наукових працях: О. Барановського, С. Боринця, І. Бураковського, Б. Івасіва, В. Корнеєва, З. Луцишин, А. Мертенса, О. Мороза, О. Мозгового, О. Плотнікова, А. Пересади, Л. Руденко-Сударєвої, О. Рогача, М. Савлука, О. Сніжко, В. Суторміної Т. Фролової, С. Якубовського та ін.

Разом з тим, практично відсутні комплексні дослідження зростаючого впливу гео економічних імперативів на функціонування фінансових ринків. У цьому контексті недостатньо ідентифіковано фактори впливу глобального фінансового середовища на валютно-фінансову сферу країн, що розвиваються, в умовах багаторівневої інтеграції фінансових ринків. Також у процесі переходу циклічної кризовості у турбулентний стан глобального фінансового середовища постає необхідність удосконалення інституційно-просторового формату організації фінансових ринків.

Актуальними залишаються дослідження у напрямі розробки методології та методик кількісного розрахунку системних взаємозв'язків між факторними, товарними і фінансовими ринками, особливо, коли виникає необхідність побудови

відповідних економіко-математичних моделей, причому залишаються недостатньо обґрунтованими рекомендації практичного застосування таких моделей в аналізі вітчизняних та світових фондових ринків. Мало уваги приділялось факторному аналізу взаємозв'язку між сегментами фондових ринків, їх залежності, зокрема, від геополітичних та безпекових чинників.

Таким чином, необхідність подальшого дослідження актуальних проблем геоекономічного виміру регулювання фінансових ринків та їх моделювання обумовили вибір теми дисертаційної роботи та визначили її мету, завдання та змістовну спрямованість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Інституту економіки та прогнозування НАН України «Вплив глобальних фінансових трансформацій на валютно-фінансову систему України (номер держреєстрації 0114U000600, 2014-2016 рр.), в рамках якої автором здійснено комплексне системне дослідження реформування діяльності міжнародних фінансових організацій, модифікації ролі і функцій міжнародних організацій (МВФ, МБРР, ЄБРР) у посткризовий період, що впливає на результати співробітництва України із вказаними інститутами; «Розвиток фінансових інститутів ЄС і виклики для фінансової політики України» (номер держреєстрації 0116U008264, 2017-2019 рр.), в межах якої здійснено комплексне системне дослідження реформування інститутів фондового і страхового ринків ЄС, виявлено тенденції, пріоритети та особливості їх розвитку в Україні, систематизовано регуляторні акти ЄС, що поширюються на діяльність страхових компаній та інститутів спільного інвестування.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розроблення методології системного дослідження геоекономічних імперативів функціонування фінансових ринків, а також обґрунтування на цій основі геоекономічних стратегій їх інтеграції у глобальному економічному просторі в умовах його нестабільності і турбулентності.

Відповідно до теми та логіки дослідження (рис. 1) для досягнення заявленої мети та підтвердження авторських гіпотез було поставлено такі дослідницькі завдання:

- дослідити закономірності, геоекономічні імперативи та сучасні особливості розвитку світової економіки;
- визначити сутність та охарактеризувати сучасний економічний простір на структурно-цілісній основі;
- виокремити теоретичні підходи та оцінити практики ринкової адаптації економік у геоекономічному просторі;
- у сучасному методологічному концепті виявити закономірності та дослідити еволюцію моделей функціонування фінансового ринку;
- проаналізувати варіанти багаторівневої інтеграції фінансових ринків країн, що розвиваються;
- дати характеристику глобальної корпоратизації, регіональної локалізації та інституціональної організації фінансових ринків;
- виявити сутнісні ознаки циклічної кризовості, турбулентності та безпечності глобального фінансового середовища;

- з геоекономічних позицій ідентифікувати регулятивні механізми стабільного і прозорого функціонування фінансових ринків;
- у новій конфігурації міжнародних фінансових організацій ідентифікувати особливості економічної політики щодо країн з ринками, що розвиваються;
- узагальнити геоекономічні підходи до прогностичного моделювання світового фінансового ринку;
- обґрунтувати геоекономічну стратегію розвитку фінансового ринку України у глобально нестабільному середовищі.

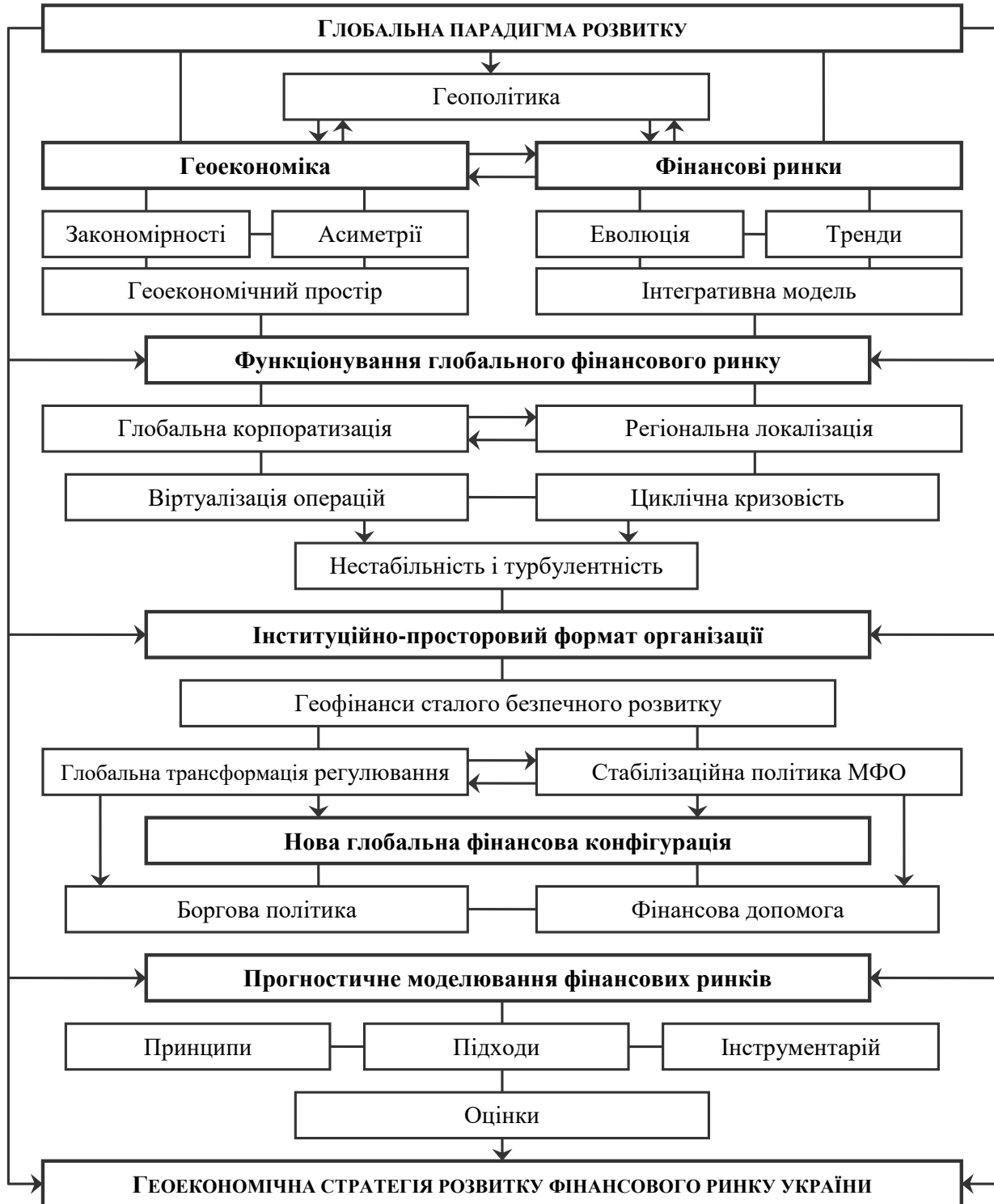

Рис. 1. Логіка дослідження

Об'єктом дослідження є процеси, тенденції та закономірності глобальної економічної взаємодії у фінансовій сфері.

Предметом дослідження є умови, фактори та механізми забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків з урахуванням трансформаційних геоекономічних змін.

Методи дослідження. Методи дослідження базуються на загальнонаукових засадах і фундаментальних положеннях економічної теорії, теорій міжнародних економічних відносин та фінансової глобалізації, що еволюціонують в умовах геоекономічних змін. Методологічну основу досліджень становлять методи абстракції, діалектики, логіко-структурний та системний підходи, які забезпечують цілісність пізнання явищ і процесів у сучасних країнах, що ґрунтується на загальнонаукових та загально-філософських принципах а також: *методи логічного та історичного підходу* – при вивченні міжнародного та регіонального досвіду функціонування фінансових ринків (пп. 1.1, 1.2, 1.3), а також при аналізі стабілізаційної політики міжнародних фінансових організацій (п. 4.2); *методи індукції та дедукції* – при визначенні категорій «мертва валютна петля» та «променева інтеграція» (п. 2.1); *методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу* – при оцінці напрямів розвитку фінансового співробітництва на теренах пострадянського простору (пп. 2.2, 2.3), а також при аналізі циклічної кризовості та турбулентності глобального фінансового середовища (п. 3.3); *економічного аналізу та синтезу* – при дослідженні інституційно-просторового формату організації фінансових ринків (п. 3.4), а також при віртуалізації фінансових операцій на глобальних ринках (пп. 3.1, 3.2); *метод системного аналізу та узагальнення* – при дослідженні теоретичних основ геоекономічних імперативів та трансформації пострадянського простору (пп. 4.1, 4.2, 4.3); *методи кореляційно-регресійного аналізу та диференціального числення* – при економіко-математичному моделюванні оцінювання розвитку фінансового ринку пострадянських країн, що входять до різних локалітетів геоекономічного простору (п. 5.1), а також при використанні компаративного аналізу системи методів для моделювання глобальних фінансових ринків (пп. 5.2, 5.3); *метод формалізації* – при геоекономічній стратегії розвитку фінансового ринку України (п. 5.3); *статистичні методи дослідження економічної кон'юнктури* – при аналізі основних принципів та підходів до моделювання фінансових ринків (п. 5.2); *граничний аналіз* – при формуванні боргової політики в новій фінансовій конфігурації (п. 4.3).

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні матеріали та публікації комісій ООН, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також Закони України, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Комісії з цінних паперів та фондового ринку України, інформаційні та аналітичні матеріали національних та зарубіжних фінансових інститутів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні методологічних і прикладних підходів щодо дослідження функціонування та

регулювання фінансових ринків у глобальній економічній системі з урахуванням геоекономічних імперативів їх розвитку. У процесі дослідження одержано такі наукові результати, які містять наукову новизну й характеризують особистий внесок автора у розробку означених проблем:

вперше:

- ідентифіковано імперативи розвитку геоекономічного простору (безпосереднього впливу – політичні та економічні; проміжні – науково-технологічні, соціально-культурні; приховані – інформаційні та людського розвитку) та обґрунтовано методичні підходи їх аналізу та інструментального реагування (відповідно – пряме й селективне врахування, випереджувальний моніторинг); показано, що характер їх прояву та структурування у закономірностях, суперечностях чи викликах визначають формати державних, регіональних та глобальних концепцій, стратегій і політик економічного розвитку – фінансових, валютних, боргових, інтеграційних; це дозволяє, з одного боку, здійснювати моніторинг трендів глобалізації, а, з другого – враховувати їх вплив у процесі модернізації організаційно-економічних систем різних рівнів;

- обґрунтовано концепцію функціонування фінансових ринків країн, що розвиваються, у процесі глобальних економічних трансформацій на фундаментальній основі моделі регіональних фінансових ринків країн із визначенням базових принципів (суверенна ідентичність, селективна відкритість, міжнародна уніфікованість, транспарентність, боргова безпечність), якісних і кількісних критеріїв ефективності та компліментарних інструментів регулювання в залежності від масштабів і глибини міждержавної інтеграційної взаємодії у локальному сегменті глобального геоекономічного простору; такий підхід, по-перше, знаходиться в методологічному руслі геофінансів, по-друге, відповідає світогосподарським реаліям, по-третє, слугує орієнтиром формування ефективної фінансової системи для країн з нерозвинутими ринковими інститутами;

удосконалено:

- категоріально-понятійний апарат у методологічному полі дослідження, зокрема, виходячи із сучасного розуміння синтезу геополітичного, геоекономічного та цивілізаційного підходів до вивчення економічних процесів у їхньому регіональному вимірі, визначено сутність «геоекономічного простору» як складної багаторівневої сукупності метарегіональних утворень, що виступають у ролі нових сутностей глобального універсуму, та «геофінансів», з одного боку, як просторово організованої у глобальному масштабі і локально структурованої сфери ринкової економіки, а з другого – окремої галузі економічної науки із власними об'єктом та предметом;

- характеристику циклічності розвитку фінансових ринків на національному та регіональному рівнях; запропоновано періодизацію цього процесу відповідно до 9-річного циклу фінансових криз (1970-1971 рр., 1980-1981 рр., 1987-1988 рр., 1997-1998 рр., 2007-2009 рр.); виявлено та систематизовано фактори глобальної інтеграції фінансових ринків, серед яких ключову роль відіграє діджиталізація стандартизованих кредитних, інвестиційних та валютних операцій; підтверджено перехід до турбулентного стану глобального середовища, коли на перший план виходить проблема фінансової стійкості та безпековості;

- методи та інструментарій економіко-математичного моделювання складних нелінійних фінансових процесів, зокрема функціональної залежності грошового агрегату М2 від загального державного боргу країн, що дало можливість визначення коридору його безпечного рівня з ризикуванням за належністю до визначених інтервалів; це особливо актуально для трансформаційних економік, реформування яких має, як правило, борговий характер;

дістали подальшого розвитку:

- комплексний порівняльний аналіз фінансових ринків країн, що входять до різних локалітетів геоекономічного простору через SWOT-оцінки проблем і можливостей ефективного розвитку; спрогнозовано вирішальний вплив на глобальну інтеграцію фінансових ринків процесу їх віртуалізації з продукуванням нових фінансових інструментів та регулятивних механізмів, зокрема, у контексті поширення входу в глобальний та регіональний обіг криптовалют;

- рекомендації з функціонування та регулювання ринків цінних паперів країн, що здійснюють масштабні ринкові трансформації, тісно пов'язані з приватизаційними процесами; ідентифіковано, в цілому, руйнівну роль широкого розповсюдження деривативів за умов слабкої розвиненості в таких країнах первинного, вторинного та третинного фінансового ринків;

- обґрунтування пропозицій з використання досвіду Європейського Союзу євроорієнтованими країнами з фінансовими ринками, що розвиваються, у частині імплементації законодавчо-нормативних правил регулювання на національному та наднаціональному рівнях; виявлено стратегічні позитиви та можливі тактичні негативи гармонізації та уніфікації стандартів фінансової діяльності і звітності; у цьому контексті актуалізовано проблему фінансової монополізації та олігархізації української економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні методологічні положення, розробки, висновки та рекомендації, сформульовані автором в дисертації, можуть становити теоретичну і прикладну основу для удосконалення методології розробки геоекономічних важелів функціонування та регулювання фінансових ринків країн на шляху переформовування. Отримані наукові результати впроваджено:

на державному рівні: у діяльності Підкомітету з питань міжнародної економічної політики Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики (довідка № 3-05/216 від 06.12.2012 р.) – методичні положення щодо обґрунтування необхідності реформування глобального валютного та фондового ринків та рекомендації по оптимізації фінансового ринку України; Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин при підготовці аналітичних матеріалів, зокрема, в частині гармонізації законодавства щодо безпечності харчових продуктів із законодавством Європейського Союзу та продовження дерегуляції підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки (довідка № 04-11/16-145 від 05.06.2015 р.); Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму при роботі над проектом Закону України про Державний бюджет України на 2016 рік (довідка № 04-33/18-872 від 13.07.2015 р.); Комітету Верховної Ради України з питань бюджету в процесі розгляду питань визначення напрямів бюджетної політики, опрацювання

законопроекту про державний бюджет та змін до базового бюджетного законодавства (довідка № 04-13/10-1536 (151932) від 21.06.2016 р.); Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму при підготовці проектів законодавчих актів України з питань співпраці з країнами Шовкового шляху та доступу України до динамічних ринків євразійського континенту (довідка № 04-33/18-1334 (209443) від 06.09.2016 р.);

на регіональному рівні: у діяльності Департаменту промисловості та розвитку підприємництва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) при організації та проведенні засідання круглого столу з фахівцями України та зарубіжних країн щодо питань виходу продукції київських підприємств на європейський ринок на тему: «Міжнародний досвід державної та регіональної підтримки промислового виробництва: рекомендації для Києва» (довідка №052-8671 від 27.12.2017 р.);

на рівні підприємств: у практичній діяльності ПАТ «Альфа-Банк» (Україна) (довідка №86671-64-б/б від 22.11.2017 р.) – пропозиції щодо перспектив збереження низьких рівнів рентабельності банків європейських країн та оцінки життєздатності установ з бізнес-моделями, які не в змозі адаптуватися до нового операційного середовища, що характеризується низькими процентними ставками, підвищеною конкуренцією та впровадженням нових фінансових технологій.

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка при підготовці навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Міжнародна макроекономіка», «Міжнародні фінанси», «Міжнародна мікроекономіка», «Грошово-кредитні системи зарубіжних країн» (довідка №048/11-445 від 10.11.2017 р.), Київського університету туризму, економіки та права при викладанні дисциплін «Економіка України та зовнішньоекономічна діяльність», «Методологія наукової думки» (довідка №50-01-04/у від 12.10.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати, викладені в дисертаційній роботі, одержані здобувачем самостійно і знайшли відображення в наукових публікаціях автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації дисертації доповідалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Європейські інтеграційні процеси» (м. Луцьк, 2006 р.), «Антикризові валютно-фінансові стратегії економічного зростання: досвід для України» (м. Київ, 2007 р.), «Глобалізація як фактор конкурентоспроможності національних економік» (м. Ужгород, 2007 р.), «Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах» (м. Луцьк, 2008 р.), «HESP, Social-Economics Problems in Transition Countries» (м. Тбілісі, 2008 р.), «Світові процеси капіталізації» (м. Київ, 2008 р.), «Глобальна роль міжнародних фінансових організацій у періоди економічних криз» (м. Київ, 2009 р.), «Реалії та перспективи інноваційного розвитку України (економічні, фінансові та правові аспекти)» (м. Київ, 2010 р.), «To undertake a constructive exchange of views, make deep analysis of existing problems, formulate new ideas and approaches to their solution» (м. Київ, 2010 р.),

«Financial assets restructuring of multinational companies in global economy» (м. Київ, 2011 р.), «Теоретичні та практичні підходи щодо оцінок наслідків глобальної фінансової кризи» (м. Київ, 2011 р.), «Украинское Причерноморье в национальных и международных координатах развития» (м. Севастополь, 2011 р.), «Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей» (м. Львів, 2011 р.), «Механізми антикризового регулювання соціально-економічного розвитку України з урахуванням світової практики подолання кризових явищ в економіці та соціальній сфері» (м. Київ, 2011 р.), «Проблеми різних економік світу в процесі трансформації світової фінансової системи» (м. Київ, 2012 р.), «Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве» (м. Симферополь, 2012 р., 2013 р.), «Досвід ЄС та країн СНД у трансформаційних процесах фінансового ринку» (м. Київ, 2012 р.), «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні» (м. Вінниця, 2013 р.), «Валютно-фінансові механізми сучасної світової економіки» (м. Севастополь, 2013 р.), «Добробут націй в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 2013 р., 2016 р., 2017 р.), «Шляхи трансформації міжнародної валютно-фінансової системи» (м. Київ, 2013 р.), «Віртуалізація світової економіки: нові підходи до конкурентної боротьби» (м. Київ, 2015 р.), «Підвищення стійкості економіки в умовах гео економічної нестабільності» (м. Київ, 2015 р.), «Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства» (м. Запоріжжя, 2017 р.), «Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку країни» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 102 наукові праці загальним обсягом 80,18 д.а., з яких особисто автору належить 74,18 д.а., у тому числі 1 одноосібна монографія, 16 колективних монографій, 30 статей у наукових фахових виданнях (із них 5 – у співавторстві), 17 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 6 – у співавторстві), 4 статті в інших виданнях (із них 1 – у співавторстві), 34 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій (із них 4 – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 668 сторінок. Текст дисертації містить 59 таблиць, з них 3 таблиці займають 3 повні сторінки, 116 рисунків, 9 додатків на 46 сторінках, список використаних джерел із 781 найменування на 72 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 547 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, предмет і об'єкт, сформульовано задачі, розкрито загальну методологію дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Концептуальні засади становлення та розвитку гео економічного простору»** окреслено сутнісні характеристики гео економічних імперативів, диспропорцій та асиметрій розвитку світової економіки, надано структурно-цілісну характеристику сучасного гео економічного простору,

узагальнено концептуальні положення та практики ринкової адаптації трансформаційних економік.

У дослідженні показано, що геоekonomіка набула розвитку як окремий напрям економічної теорії, міжнародної економіки та глобалістики. Термінологічний інструментарій геоekonomіки як нового наукового напрямку, маючи дискусійний характер, тісно пов'язаний із геополітикою та геостратегією. Основою геоekonomічної доктрини є прагнення національних економік інтегруватися у глобальну систему для справедливої участі у формуванні та розподілі світового доходу у форматі загальноцивілізаційних цінностей.

Виявлено закономірності та асиметрії геоekonomічного простору, визначено систему імперативів його розвитку (рис. 2).

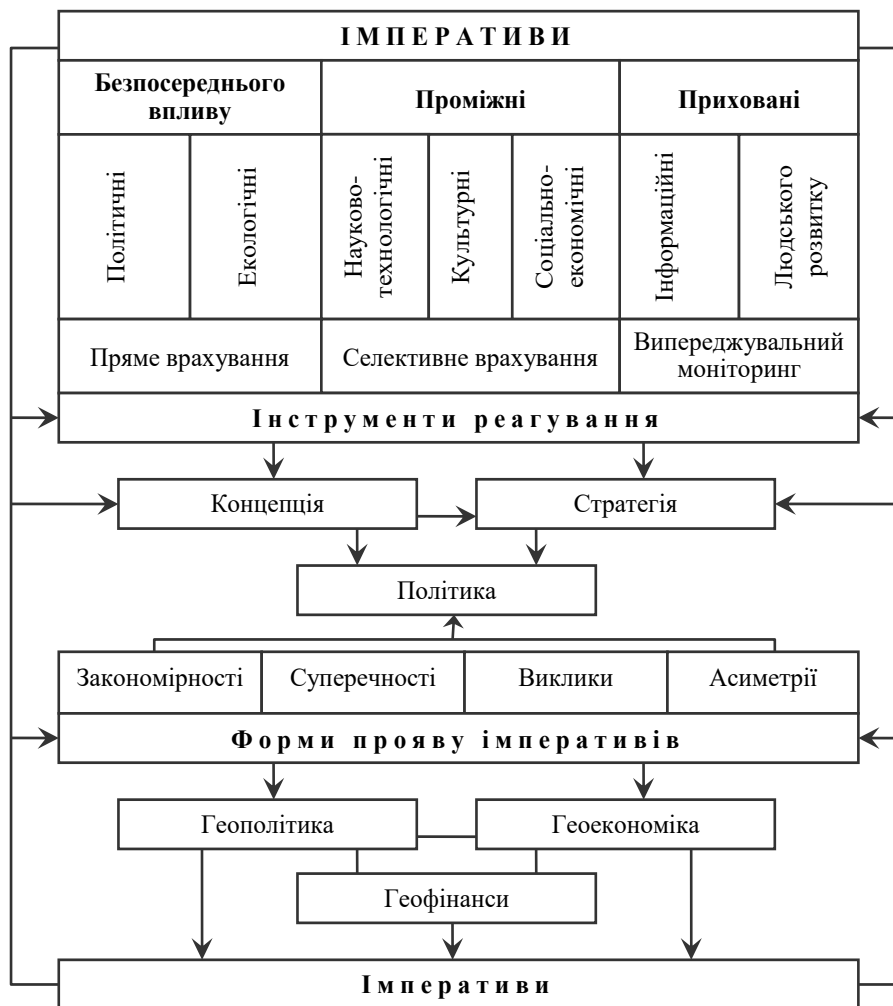

Рис. 2. Формування імперативів

Обґрунтовано, що саме геофінансові інструменти створюють можливості країнам-лідерам та мегарегіонам здійснювати вплив на національні ринки, а звідси, і на реальні економіки країн через інфляцію, платіжний баланс, використання внутрішніх заощаджень для виробничих інвестицій тощо. Масштабне і слабкоконтрольоване використання грошових, насамперед, валютних важелів, викликає особливі загрози збалансованого соціально-економічного розвитку, виступаючи акселератором кризових явищ і процесів.

Методологічні основи дослідження проблем економічного розвитку базуються на мегарегіональній парадигмі, що формується у синтезі геополітичного, гео економічного та цивілізаційного підходів до дослідження економічних процесів, що створює можливість адекватно розкривати об'єктивні передумови та рушійні сили функціонування сучасної глобальної економіки, аналізувати і застосовувати новітні принципи структурної побудови сучасного гео економічного простору. Структурно-цілісна характеристика сучасного економічного простору полягає у розкритті сучасних методологічних підходів формування ринкового середовища. Зокрема, залежно від масштабів економічних зв'язків структура економічного простору може включати глобальний, регіональний, ареальний і локальний рівні. Запропоновано розглядати економічний простір як складну ієрархічну сукупність ринків товарів, послуг, робочої сили та капіталів.

Відстежено, що у процесі взаємодії різноманітних факторів розвитку на світових ринках формується відповідна ринкова кон'юнктура, яка відображає зміни конкретних умов функціонування ринку та співвідношення попиту і пропозиції, пов'язаних з динамікою цін на товари та прибутками фірм і базується на циклічному розвитку світового господарства, відображаючи характер ринкової економіки.

Концепція розробки методологічної основи дослідження фінансових ринків базується на мегарегіональній парадигмі сучасної гео економічної регіоналістики, яка окреслена як синтез геополітичного, гео економічного та цивілізаційного підходів до дослідження економічних процесів в мегарегіональному вимірі і створює можливість адекватно розкривати об'єктивні передумови та рушійні сили функціонування сучасної глобальної економіки, аналізувати і застосовувати новітні принципи структурної побудови метарегіонального простору тощо.

Масштабне і слабоконтрольоване використання грошових важелів, викликає особливі загрози саме у геофінансовому вимірі, тобто в умовах протидії метарегіональних утворень, яка за своєю природою виступає акселератором процесів формування метасистемних характеристик світового господарства.

Системний аналіз різних інтеграційних та дезінтеграційних тенденцій доводить важливість пошуку країнами, що розвиваються, власної «інтеграційної ніші» в гео економічному просторі, що зумовлює тенденцію участі одразу в декількох мегарегіональних угрупованнях, істотно відмінних за своєю орієнтацією та інтеграційною стратегією. У 1991–2018 рр. відбулися та на сьогодні відбуваються процеси формування та фрагментації метарегіонального гео економічного і геофінансового простору країн, що розвиваються, зокрема країн, що входять до різних локалітетів гео економічного простору, в яких виокремлюються сім найважливіших періодів, кожний з яких потребує аналізу в контексті домінування дезінтеграційних та квазіінтеграційних тенденцій та створення субрегіональних інтеграційних об'єднань. Узагальнення різноманітних теоретичних підходів сконцентровано в аналізі ортодоксального і гетеродоксного сценаріїв стабілізаційних заходів.

У другому розділі «Методологія дослідження фінансових ринків» охарактеризовано кругообіг фінансових ресурсів, систематизовано та узагальнено категоріальний інструментарій пов'язаних між собою понять: фінансовий ринок,

фінансова система, фінансові ресурси національних економік, світовий фінансовий ринок та їх взаємозв'язки і взаємообумовленість.

Багатозначність визначень поняття «фінансовий ринок» кореспондується із багатозначністю термінів, якими ідентифікуються суб'єкти та об'єкти ринкових відносин (фінансові інститути, фінансові ресурси, фінансові активи, фінансові інструменти). Світовий фінансовий ринок об'єднує національні, регіональні та міжнародний фінансовий ринок, що відрізняються умовами емісії та механізми обігу фінансових активів. Він сформувався під впливом інтеграційних процесів, розвитку міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва, концентрації та централізації фінансового капіталу, лібералізації ринкових відносин.

На рис. 3 відображено власне бачення автора структурної сегментації світового фінансового ринку.

Рис. 3. Структурна сегментація світового фінансового ринку

Структури національних фінансових ринків під впливом сучасних трансформацій сильно відрізняються від тих, які були сорок років назад. Фінансове дерегулювання обмежує можливості для перетворення вимушених заощаджень у нагромадження капіталу в секторі експортних товарів. Надмірна складність сучасних фінансових систем є наслідком глибоких змін у механізмі та інструментарії світового фінансового ринку. По-перше, це - відмова держави у більшості країн світу від прямого втручання у фінансову діяльність інститутів ринку; по-друге, розвиток процесу секьютеризації фінансового сектору через механізм витиснення традиційного банківського кредитування операціями з цінними паперами; по-третє, масштабні фінансові інновації (виникнення нових фінансових продуктів і удосконалення технологій торгівлі фінансовими інструментами); по-четверте, зняття обмежень щодо руху капіталів між країнами –

фінансова лібералізація та більша відкритість фінансових ринків; по-п'яте, посилення, подекуди налагодження співпраці між фінансовими інститутами різних країн аж до повного злиття; по-шосте віртуалізація фінансових операцій. Інфраструктура фінансового ринку країн, які розвиваються, представлена на рис. 4.

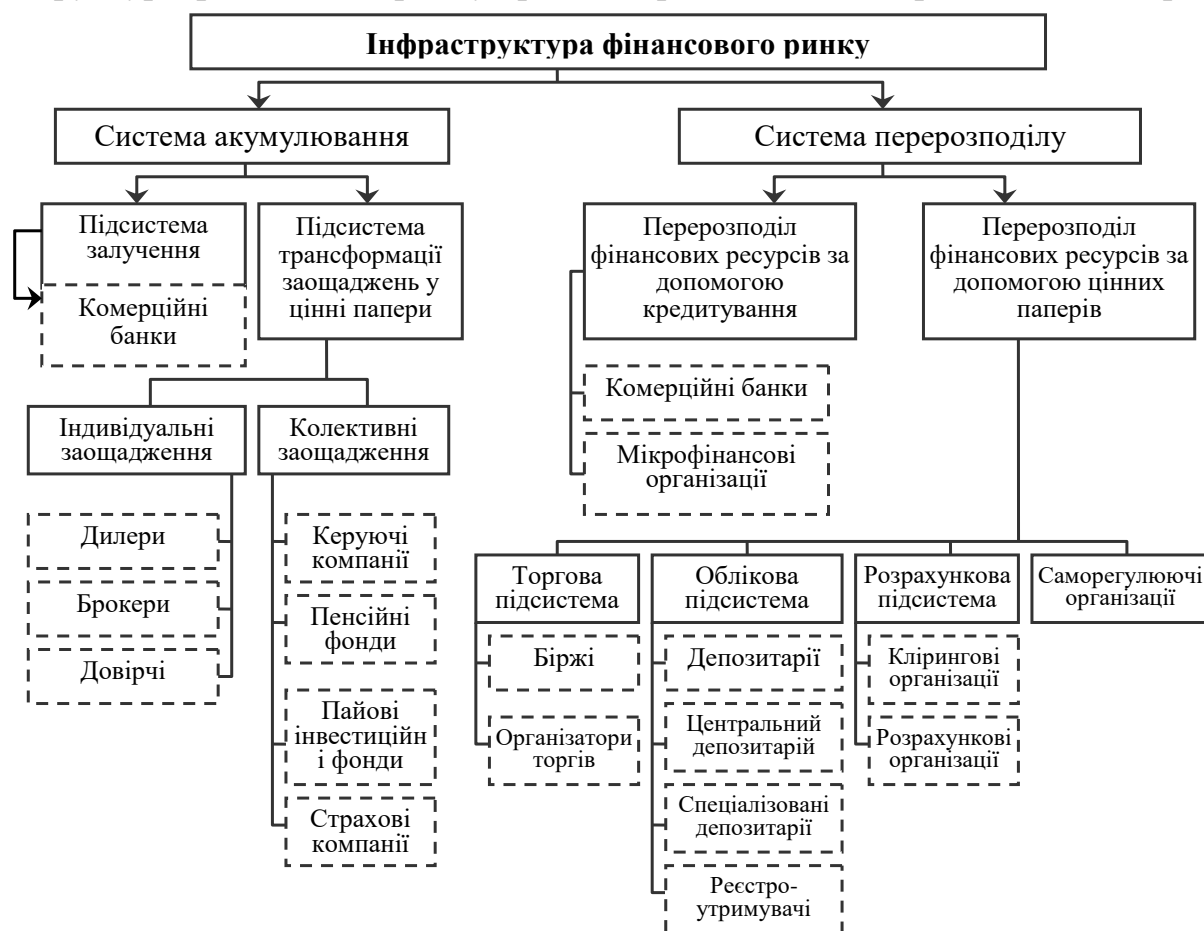

Рис. 4. Інфраструктура фінансового ринку країн, які розвиваються

Функціонування сучасних фінансових ринків не обмежується національними кордонами, продовжується процес розвитку, формування, переформатування (злиття, об'єднання, консолідація) фінансових центрів. Поглиблення взаємопов'язаності міжнародних ринків характеризується глобалізацією угод та операцій, поширенням міжнародних фінансово-економічних інститутів та регіональних банків розвитку, застосуванням єдиних міжнародних нормативів тощо. Схема формування світового фінансового ландшафту приведена на рис. 5.

Встановлено, що трансформація світового фінансового середовища відбувається, зокрема, під впливом таких тенденцій: збільшення міжнародних капіталопотоків у формі резервних активів; розвиток міжнародних ринків акцій, облігацій та банківського кредитування; реформування світової фінансової «архітектури»; формування регіональних валютних угруповань, що призводить до зростання хаотичності та непередбачуваності міжнародних потоків капіталів, загострення відносин боржників і кредиторів та посилення нестійкості основних фінансових ринків.

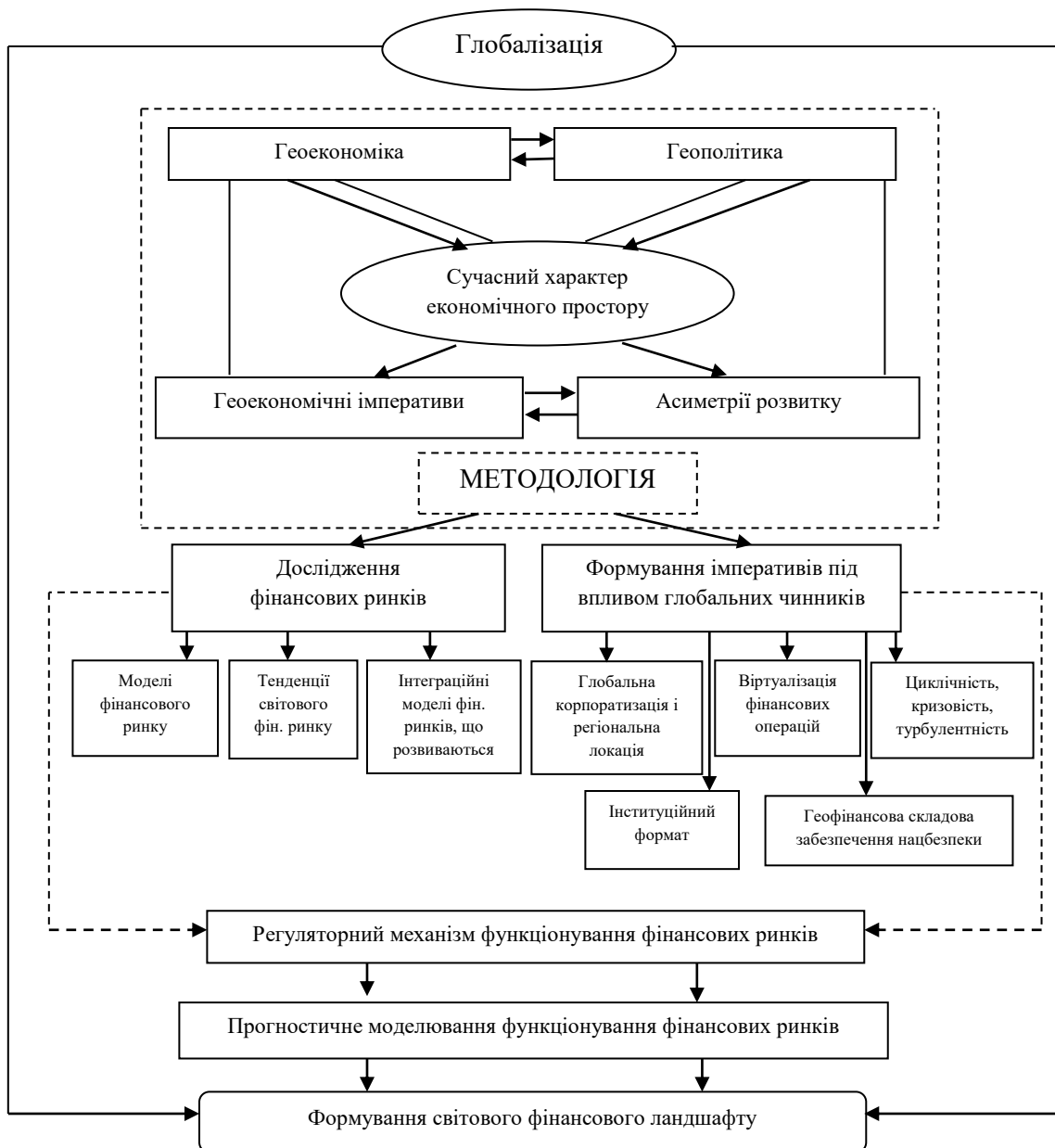

Рис. 5. Схема формування світового фінансового ландшафту

Доведено, що глобальні трансформації сучасної світової і національних фінансових систем визначаються низкою чинників, зокрема:

- стрімким розвитком процесу транснаціоналізації економічних зв'язків, інтеграція національних фінансових ринків;
- високим ступенем концентрації фінансових ресурсів як на макроекономічному, так і на глобальному рівнях;
- відносним ослаблення регулювання світових фінансових ринків;
- розширенням світової фінансової системи за рахунок входження до світової економіки країн, що розвиваються;
- тенденцією до концентрації капіталів, зростаючою автономізація глобальних комерційних і фінансових конгломератів;
- зростанням інтенсивності фінансових трансакцій, високим ступенем мобільності та взаємозв'язків на фінансових ринках;
- різноманіттям фінансових інструментів, високий ступенем їх динамізму тощо.

У підвищенні конкурентоспроможності національних фінансових інститутів найбільшу роль відіграє консолідація фінансового капіталу, укрупнення банків, посилення їх взаємодії з небанківськими фінансовими інституціями. В умовах фінансової глобалізації інформаційно-фінансова мережа перетворилась у глобальне комерційне середовище, яке розвивається за власними внутрішніми законами, що формуються, здійснюючи сильний вплив на традиційну економіку та її основних економічних агентів. Доведено, що нові незалежні держави інтегруються у гео економічний простір і світові та регіональні фінансові ринки (табл. 1).

Таблиця 1

Частка держав у світовому ВВП (за паритетом купівельної спроможності), % до загального підсумку*

Країна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Азербайджан	138,947	141,949	147,691	158,810	165,938	169,445	165,988	169,943
Білорусь	146,008	157,284	162,955	167,307	172,755	167,692	164,837	167,737
Вірменія	18,896	20,193	22,032	23,130	24,340	25,323	26,053	27,073
Естонія	28,964	31,804	34,069	35,167	36,784	37,549	38,754	40,386
Грузія	25,902	28,346	30,701	32,259	34,305	35,604	36,836	39,032
Казахстан	313,450	343,915	367,763	396,183	420,007	429,120	433,909	444,517
Киргизька Республіка	14,893	16,106	16,255	18,260	19,229	20,095	21,006	21,879
Латвія	37,816	40,994	43,421	45,463	47,300	49,081	51,150	53,745
Литва	63,629	68,868	72,827	76,637	80,259	82,355	85,435	89,334
Молдова	13,647	14,878	15,041	16,723	17,812	17,793	18,057	18,764
Росія	3234,166	3441,691	3628,008	3734,307	3823,996	3717,617	3684,643	3765,815
Таджикистан	15,769	17,286	18,925	20,656	22,402	23,306	24,240	25,435
Туркменістан	49,538	58,014	65,612	73,479	82,367	88,600	93,271	98,814
Україна	351,656	378,532	386,425	392,619	372,920	339,481	347,885	361,645
Узбекистан	117,294	129,652	142,867	156,812	172,298	187,947	199,335	213,201
Разом	4570,575	4889,512	7166,592	5347,812	5492,712	5391,008	5391,399	5537,32
Світ загалом	88830,220	94337,031	99088,807	103919,005	109142,513	113523,500	118169,856	123973,143
Частка 15 держав у світовому ВВП, %	5,15	5,18	7,23	5,15	5,03	4,75	4,56	4,47

* складено автором

Місце цих країн у світовій економіці визначається часткою сукупного країнового ВВП у світовому обсязі ВВП. У дослідженні доведено, що утворення і розвиток національних економік нових незалежних держав характеризується істотною нерівномірністю динаміки макроекономічних показників, дисбалансами валютно-фінансової сфери, вразливістю до зовнішніх та внутрішніх чинників виникнення кризових явищ та глобальних фінансових ризиків. Як показало дослідження, в процесі формування і розвитку регулювання фінансових ринків країн, що розвиваються та входять до різних локалітетів гео економічного простору, відбуваються процеси уникнення негативного впливу глобальних фінансових ризиків. Країнам, з економіками, що розвиваються притаманні: протидії атакам спекулятивного капіталу, у тому числі на валютних ринках, врахування стратегій діяльності глобальних фінансових гравців (транснаціональних банків, хеджфондів, міжнародних страхових компаній тощо) та загострення конкуренції на міжнародних ринках капіталу (у банківській, страховій сферах, сфері іноземного інвестування), консолідації (об'єднання) фондових бірж і торговельних систем на ринках цінних паперів, офшоризації потоків капіталу, залучення транснаціонального капіталу за

інтересами приймаючої країни при стратегічному програмуванні соціально-економічного розвитку.

У третьому розділі «Формування та геоеконічний характер імперативів функціонування фінансових ринків» визначено та систематизовано сучасні імперативи функціонування фінансових ринків, зокрема такі: глобальна корпоратизація і регіональна локалізація фінансових ринків; віртуалізація фінансових операцій; циклічна кризовість та турбулентність глобального фінансового середовища; інституційно-просторовий формат організації фінансових ринків. Зазначене дозволило розкрити сутність геофінансової складової сталого безпечного розвитку країн, що розвиваються.

Сучасні міжнародні ринки капіталів представляють метасистему взаємодії фінансових центрів та потоків капіталів із периферією фінансової глобалізації. Взаємодії підпорядковані всі структурні елементи метасистеми міжнародних ринків капіталів: інфраструктура, система регулюючих інституцій, правила поведінки учасників. Інвестиційний процес характеризується диверсифікованістю використання цінних паперів замість надання прямих кредитів як інструменту опосередковування руху позичкового капіталу.

Дискусійним залишається формування інституціонального базису, наділеного наддержавними регуляторними функціями вироблення єдиних засобів регулювання сегментів світового фінансового ринку. Розвинені країни-лідери не готові передати частину регулюючих, наглядових і контролюючих функцій та повноважень такій наддержавній інституції. У роботі доведено, що формування фінансових систем країн, що розвиваються, відбувається під впливом міжнародних фінансових інститутів з використанням таких інструментів впливу, як засоби підтримки бюджетів і платіжних балансів, сприяння реалізації масштабних проектів і програм розвитку енергетики, інфраструктури, фінансового сектора. Через МВФ і систему банків розвитку (Світового банку, ЄБРР та ін.) розвинені держави здатні впливати на економічну і соціальну політику в багатьох країнах.

Прикладом такого впливу є формування регулятивних механізмів функціонування фінансових ринків нових незалежних країн у межах мегарегіонального угруповання. Важливо, що валютно-фінансова співпраця пострадянських країн розвивалася на державному і бізнесовому рівнях системної ієрархії. Внаслідок різних потужностей нових незалежних країн, Євразійського Союзу, та істотних відмінностей їх макроекономічної політики, співпраця країн регіону можлива лише, коли базуватиметься на солідарній взаємодії на мікрорівні, тобто між підприємствами і бізнес-асоціаціями. В цих умовах найважливішою рушійною силою валютно-фінансової інтеграції має і може стати саме інтеграція знизу, яка досить успішно розвивається в багатосторонніх відносинах фінансових інститутів і, особливо, валютних і фондових бірж нових незалежних країн.

Моделі соціально-економічного розвитку, застосовувані в нових незалежних країнах, істотно відрізняються, хоча в напрямках їх діяльності на фінансових ринках спостерігаються загальні закономірності, насамперед збереження макроекономічної стабільності, підтримка стабільності банківських систем і курсів національних валют, оптимізація витрат державних бюджетів і фінансової підтримки підприємництва. В країнах, які тяжіють до тоталітарного режиму (Узбекистан, Казахстан, Туркменія), вплив держави на фінансовий сектор має вирішальне значення; в країнах, які тяжіють до ліберального режиму (Грузія, Молдова, Україна), спостерігається більший вплив приватного сектора на фінансові ринки.

У більшості країн, що розвиваються, процес лібералізації випереджав розвиток фінансових інститутів, у тому числі й біржових центрів, через що фінансові ринки цих держав відкриті для впливу зовнішніх конкурентів, хоча в інфраструктурному забезпеченні набагато гірші, ніж ринки розвинених економік. В умовах фінансової глобалізації зарубіжні біржові альянси виявляють інтерес до фінансових ринків цих країн. В цих умовах мегарегіональна інтеграція країн, що розвиваються, набуває особливого значення, нейтралізуючи негативні ефекти глобалізації, протидіючи ризикам та перетворюючи мегарегіональну специфіку в конкурентну перевагу.

Поширеними проблемами фондових ринків країн, що розвиваються, у роботі визначені: незначна ринкова капіталізація й низька оборотність акцій, нерозвиненість інвестиційної бази, недостатнє число національних інституціональних інвесторів, нерозвиненість пенсійної системи, низький рівень інвестиційної культури населення, несформованість ринків венчурних і прямих інвестицій, бажання національних інвесторів вкладати кошти в закордонні ринки, обмежена присутність і брак інтересу закордонних інвесторів, недосконалість систем керування ризиками.

Функціонування фінансових ринків країн, що розвиваються, відбувається за сценарієм розвитку банківсько-орієнтованої моделі з домінуванням сегменту ринків банківських послуг. Фондові ринки, в основному, є моноцентричними, незначними за величинами відповідних показників, а статистичні дані по окремих країнах не попадають у міжнародні визнані бази даних. Інтеграційні процеси на фінансових ринках регіону (взаємопроникнення) відбуваються за домінуванням російських ТНК із значною часткою державного капіталу (у банках і потужних компаніях паливно-енергетичного та телекомунікаційного секторів).

Зростання відкритості національних економік, підвищення їх прозорості та значні зусилля міжнародних інститутів у справі лібералізації міжнародного порядку обумовили появу принципово нового явища – глобальної інтеграції фінансових ринків з участю нових незалежних країн. Глобалізація фінансової сфери підкріплюється розширенням засобів фінансової та ділової інформації на основі сучасних досягнень науково-технічного прогресу. Глобальні трансформації мають дуалістичну природу, яка проявляється у їх наслідках для країн світу: з одного боку, у зростанні позитивних можливостей (зменшення торгових бар'єрів, каталізація темпів економічного розвитку, глобальний розвиток телекомунікаційних технологій), з іншого – у зростанні певних загроз (антидемократичність, поглиблення технологічної поляризації та маргіналізації значної частини світу, посилення розриву між багатими та бідними країнами).

У роботі досліджено формування та регулювання валютно-фінансового ринку в умовах глобальних змін. На підставі результатів дисертаційного дослідження сформульовано положення, що поширення інтеграційних процесів у кінцевому результаті призводить, з одного боку, до появи нових економічних угруповань, поглиблення інтеграції в рамках існуючих об'єднань, а з іншого – до інтеграції ринків товарів, послуг і капіталів на регіональному і глобальному рівні.

У четвертому розділі «Геоекономічний вимір регулювання фінансових ринків» розкрито регулятивні механізми функціонування фінансових ринків та їх глобальну трансформацію, виявлено сутність стабілізаційної політики міжнародних фінансових організацій, визначено основні характеристики боргової політики в новій фінансовій конфігурації, виявлено чинники впливу фінансово-економічної допомоги на розвиток фінансових ринків країн, що розвиваються (на прикладі України).

Міжнародні фінансові організації є активними учасниками геоекономічних процесів у глобальному економічному просторі і є виразниками геополітичних інтересів провідних країн в окремих регіонах світу. Не став винятком і геоекономічний простір пострадянських країн. Стратегії МФО для нових незалежних економік включають: фінансування з боку багатосторонніх і двосторонніх джерел, шляхом узгоджених дій на різних етапах після початку реалізації програм МФО в країнах-членах з метою призупинення відтоку міжнародного приватного капіталу; рекомендації та програми щодо реалізації структурних реформ, що передбачають подолання недоліків у фінансовому і корпоративному секторі та пом'якшення негативних соціальних наслідків і підготовку бази для забезпечення економічного зростання.

Умови, що висуваються МФО, поділяються на три типи: завчасні заходи – вимоги, які мусить виконувати країна-член, перш ніж одержати кредити від МФО; критерії ефективності – умови, яким має відповідати країна в період кредитування. Вони є двох типів: кількісні – це вимірні статистичні дані, такі як рівень інфляції, рівень валютних резервів або розмір державного боргу; структурні, які належать до структурних змін економіки або законодавства країни (наприклад, усунення субсидій на паливо, створення державної системи керування фінансами, лібералізація торгівлі й інвестицій, приватизація державних підприємств тощо); показові цілі (середньо- або довгострокові завдання, пов'язані з кількісними критеріями ефективності) і структурна ефективність також є умовами.

Глобалізація економіки, частота й поглиблення економічних та валютно-фінансових криз спонукають МВФ до істотної трансформації одного з найбільш важливих аспектів його діяльності – нагляду за економічною, фінансовою й валютною політикою держав-членів. У рамках цього процесу МВФ виявляє потенційні ризики для внутрішньої й міжнародної стабільності та рекомендує необхідні зміни щодо її проведення.

Реалізація стратегічних цілей здійснюється Світовим банком на основі використання широкого арсеналу інструментів – кредитів, грантів, консультаційних послуг та аналітичної роботи. Антикризові стратегії Світового банку передбачають допомогу країнам-реципієнтам у вирішенні проблеми їх вразливості щодо зовнішніх факторів.

Взаємовідносини України з міжнародними фінансовими організаціями мають будуватися в контексті оптимізації моделі соціально-економічного розвитку і зміни відповідних акцентів. У процесі співробітництва з міжнародними організаціями потрібно брати до уваги всю сукупність внутрішніх політичних факторів, які не завжди враховують міжнародні фінансово-кредитні структури. До цих факторів належать: чітка визначеність курсу економічних реформ і його обґрунтована реалізація в державі, а не лише декларування реформ; врахування загальнополітичної розстановки сил, включаючи структуру парламенту та персоналії в органах державної влади та управління тощо. Трансформаційні умови сучасного розвитку України як обов'язкової передумови поліпшення ситуації з використанням залучених коштів вимагають також проведення структурних реформ. Саме вони можуть відкрити шлях до більш повного використання потенціалу держави. Це завдання необхідно вирішувати згідно з апробованими світовою практикою критеріями і з урахуванням поточної ситуації.

У п'ятому розділі «Геоекономічний концепт прогностичного моделювання фінансових ринків» проаналізовано основні принципи та підходи моделювання

фінансових ринків, а також моделювання глобальних фінансових ринків. У дисертації використано сценарний підхід, який дозволяє визначити можливі тенденції, взаємозв'язок та ситуації, які складаються під впливом зовнішніх (глобальних, макроекономічних) та внутрішніх (регіональних) чинників розвитку фінансових ринків. На основі вірогідно-статистичних методів виявлено тенденції розвитку процесів на фінансових ринках та виокремлено кількісний взаємозв'язок між ними. Як залежну змінну при побудові економетричних моделей для країн, що розвиваються, обрано зростання грошового агрегату М2 у національній валюті. Досліджений період включає 1996–2015 рр. або для окремих країн менший період, якщо для частини періоду дані відсутні. Статистика підтверджує, що для ринкового обслуговування в нових незалежних країнах товарної маси існуючих грошей недостатньо. Якщо коефіцієнт монетизації (співвідношення грошової маси агрегату М2 до ВВП) у СРСР був 85%, то у сучасних нових незалежних країнах він значно нижчий – від 13 до 37%. Реформи проводились монетарними засобами боротьби з інфляцією шляхом заморожування грошової маси. Штучно створений грошовий дефіцит призвів до різкого посилення впливу агрегату М2 на всі економіко-політичні процеси у цих країнах, посилюючи владу тих, хто має доступ до грошових ресурсів.

Побудовано модель множинної регресії, яка виявила вплив зростання валютних резервів та реального ВВП на зростання грошового агрегату М2 для України та більшості країн, що входять до різних локалітетів гео економічного простору (табл. 2). Модель для України має вигляд:

$$3M2=24,40+0,1353BP+1,353BВП, \quad (1)$$

де 3M2 – зростання агрегату М2, %; 3BP – зростання валютних резервів, %; 3BВП – зростання реального ВВП, %.

Коефіцієнт детермінації 0,62 є достатньо високим і статистично значущим за F-критерієм. t-статистика вказує на статистичну значущість обох регресійних коефіцієнтів при незалежних змінних. Аналогічно побудовано регресійні моделі для інших країн.

Таблиця 2

Основні характеристики лінійних регресійних моделей зростання грошового агрегату М2

Країна	B_0	B_{3BP}	$B_{3BВП}$	R^2	R_{3BP}	$R_{3BВП}$	N
Україна	24,40	0,135**	1,35***	0,62***	0,56	0,68	20
Азербайджан	-10,37	0,50***	2,32***	0,70***	0,71	0,69	20
Білорусь	23,77	-0,03	2,72	0,23	-0,05	0,22	12
Вірменія	-0,76	0,44**	2,06***	0,71***	0,56	0,71	14
Грузія	3,60	0,36***	1,61	0,58***	0,68	0,45	14
Казахстан	0,07	0,31***	2,95**	0,82***	0,85	0,66	12
Киргизька Республіка	10,52	0,87***	-0,53	0,75***	0,85	0,02	10
Молдова	12,80	0,49***	0,62	0,71***	0,83	0,48	19
Росія	20,33	0,23***	0,95	0,63***	0,77	0,68	20
Таджикистан	1,16	0,012	4,23*	0,28	0,12	0,53	14
Китай	13,66	0,08	0,13	0,16	0,40	0,32	17
Польща	0,58	-0,07	3,06***	0,48***	0,15	0,69	19
Румунія	8,46	0,37***	0,93**	0,89***	0,91	0,66	14
Туреччина	36,65	0,93	-0,57	0,14	0,37	0,09	20

Примітка: B_0 – константа, B_{3BP} і $B_{3BВП}$ – регресійні коефіцієнти, R^2 – коефіцієнт детермінації, R_{3BP} і $R_{3BВП}$ – коефіцієнти кореляції незалежних змінних із залежною, N – кількість періодів у моделі. Для регресійних коефіцієнтів і коефіцієнта детермінації: * – значущі при рівні значущості менше 0,1, ** – при рівні значущості менше 0,05, *** – при рівні значущості менше 0,01, решта статистично незначущі.

Порівняльний аналіз ідентичності фінансово-грошових механізмів дозволив застосувати кластерний аналіз з метою визначення достатньо однорідних груп країн зі схожим механізмом функціонування фінансового (банківського) сектора. Результати кластеризації показані на рис. 6.

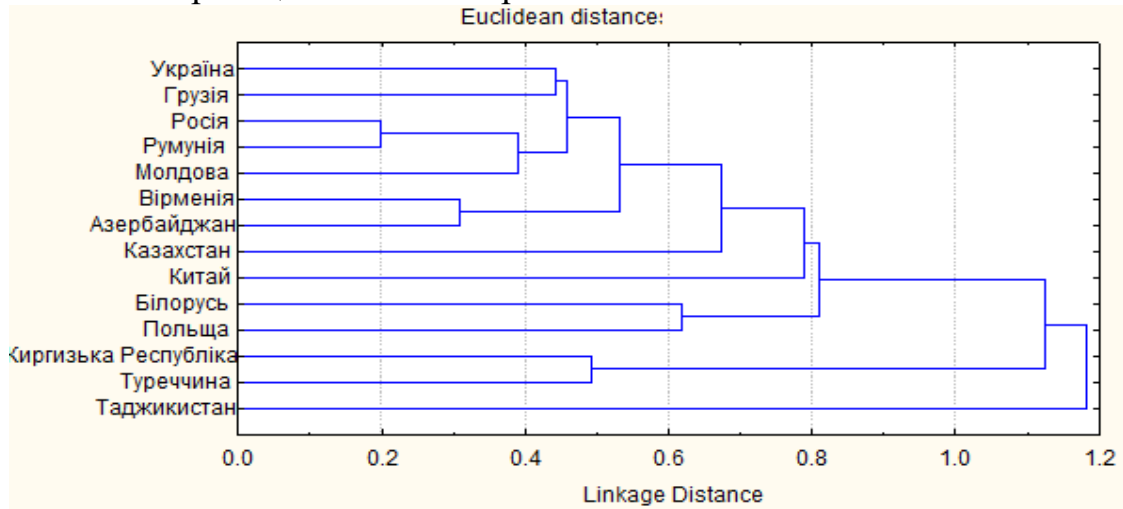

Рис. 6. Результати кластеризації між країнами

Доведено, що інтеграція і реформування у сфері регулювання фінансових ринків мають бути адаптовані до різних моделей у функціонуванні фінансових ринків. Розглянуто регресійну модель взаємозв'язку динаміки темпів інфляції та обсягів грошової маси на фінансових ринках країн, що розвиваються. Висунуто гіпотезу про функціональну залежність між грошовим агрегатом M2 та загальним державним боргом країни, причому за гіпотезою поведінка функції наближається до S-подібної кривої або до однієї з її видів – кривої Гомперця. За сприятливості таких рішень повинна з'явитися можливість початку нового циклу розвитку функціональної залежності. На сьогодні не існує чіткого методичного підходу визначення безпечного рівня загального державного боргу, граничне значення якого, на нашу думку, повинне визначатися тим моментом часу, коли зі зростанням боргу уповільнюється зростання грошового агрегату M2 країни. Тоді після ухвалення дієвих рішень збільшується початкове значення агрегату (без боргу) і крива входить до нового циклу розвитку. Своєчасне дослідження такого граничного значення безпечного коридору є актуальною проблемою. Зауважимо, що аналітичний вираз функціональної залежності згладжених безрозмірних величин M2/ВВП від Борг/ВВП для України за період з 2007–2015 рр. одержано у вигляді формули:

$$M2^* = \frac{1,27}{1 + 1,23 \cdot e^{-0,87 \cdot DB^*}}, \quad (2)$$

де $M2^* = \frac{M2}{GDP}$ – частка грошового агрегату M2 у ВВП (коефіцієнт монетизації);
 $DB^* = \frac{DB}{GDP}$ – відношення загального державного боргу країни до ВВП (debt-to-GDP ratio).

Коефіцієнт монетизації показує забезпечення ВВП грошовою масою. В розвинених країнах значення цього коефіцієнта коливається в інтервалі (0,5;1).

Представлено нерівність еластичності для України у вигляді:

$$9,1 \cdot \left(\frac{M2^*}{0,73} - 1 \right) > e^{\frac{M2^*}{0,73}}, \quad (3)$$

результат чисельного рішення, розв'язком якої є інтервал для безрозмірної величини Борг/ВВП, що знайдено у вигляді: (0,485; 0,587). В основному всі точки попадають в інтервал безпечного рівня боргу, за винятком точки, що характеризує 2013 р., що показує необхідність зміни політичних та економічних рішень в Україні.

Процес еластичності функції можна охарактеризувати таким чином: функція грошового агрегату залежно від державного боргу в коридорі безпечного рівня загального державного боргу – еластична, а за межами цього коридору – нееластична. Тому математично формалізовано задачу для знаходження такої функціональної залежності і знайдено інтервал її еластичності, що і визначає безпечний рівень загального державного боргу. Це дозволило виявити моменти прийняття нових фінансових та політичних рішень в країнах, що розглядалися.

Виходячи з того, що фінансові ринки країн, що розвиваються стають більше ліквідними, то інші валюти, а не лише долар США (і частково євро) будуть більш зручними для резервування. Зараз, коли відбулась фінансова нормалізація та лібералізація, певна диверсифікація валютних резервів із доларів є неминучою. У перспективі фінансові інновації продовжать скорочувати вартість конвертації валют, все послабляючи стимули тримати резерви в одній і тій самій валюті, в якій їх тримають інші країни лише тому, щоб мінімізувати затрати за угодами. Настає момент, який характеризується тим, що при зростанні державного боргу, грошовий агрегат країни в безрозмірному вигляді уповільнює своє зростання, тоді необхідно ухвалювати фінансові та політичні рішення.

Геоекономічна стратегія розвитку фінансового ринку України у глобально нестабільному середовищі полягає у послідовному реформуванні за принципами й стандартами Євросоюзу, що значною мірою сприятиме оздоровленню фінансової системи держави. Обґрунтовано нагальну потребу у стратегічному реформуванні вітчизняного ринку цінних паперів та Національного банку, більш структурно та радикально підійти до реформування державного апарату управління, макроекономічного регулювання, правовідносин власності, антикорупційної політики тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове концептуальне розв'язання наукової проблеми обґрунтування методологічних і прикладних підходів щодо дослідження факторів, характеру, та особливостей геоекономічних імперативів у функціонуванні фінансових ринків. Дослідження дозволило зробити такі висновки теоретико-методологічного та науково-практичного спрямування:

1. Методологічні основи дослідження проблем економічного розвитку базуються на мегарегіональній парадигмі, що формується у синтезі геополітичного, геоекономічного та цивілізаційного підходів до дослідження економічних процесів, що створює можливість адекватно розкривати об'єктивні передумови та рушійні сили функціонування сучасної глобальної економіки, аналізувати і застосовувати

новітні принципи структурної побудови сучасного геоекономічного простору. Обґрунтовано, що саме геофінансові інструменти створюють можливості країнам-лідерам та мегарегіонам здійснювати вплив на національні ринки, а звідси, і на реальні сектори економіки країн через інфляцію, платіжний баланс, використання внутрішніх заощаджень для виробничих інвестицій тощо. Масштабне і слабоконтрольоване використання грошових, насамперед, валютних важелів, викликає загрози збалансованого соціально-економічного розвитку, виступаючи акселератором кризових явищ і процесів.

2. Структурно-цілісна характеристика сучасного економічного простору полягає у розкритті сучасних методологічних підходів формування ринкового середовища. Залежно від масштабів економічних зв'язків структура економічного простору може включати глобальний, регіональний, ареальний і локальний рівні. Серед геоекономічних фінансових трансформацій сьогодення найбільш вагомими є: формування багатополярної валютної системи і поширення регіональних валют, посилення залежності країн-експортерів сировини від курсових коливань на світових ринках і підвищення волатильності цін на сировинні товари, міжнародної експансії провідних фондових бірж і виникнення нових могутніх фінансових центрів в Азії, розвиток нових форм віртуалізації світового фінансового ринку і посилення нестабільності на фондових ринках світу, зростання ролі міжнародних фінансових організацій у подоланні проблем посткризового розвитку і використання ними нових інструментів фінансування, накопичення проблем боргового навантаження у розвинених країнах і зменшення вразливості економік країн з ринками, що формуються, до впливу іноземного капіталу, посилення геоекономічного впливу азійських країн (зокрема Китаю) та використання ними нових фінансових механізмів транснаціоналізації економічної діяльності.

3. Факторами впливу глобального середовища на валютно-фінансову сферу країн, що розвиваються, є: коливання світових цін на сировинні товари і обмінного курсу долара до світових валют, зміни глобальних ризиків і спредів для країн з ринками, що формуються, зрушень у рамках світової валютної системи та інтенсифікації транскордонного руху капіталу з Китаю, віртуальних фінансових операцій у банківському секторі і на фондовому ринку. Умовою динамічного розвитку економічного середовища в період глобалізаційних зрушень виступає фінансова рівновага, яка заснована на взаємодії таких факторів: поточної та довгострокової ліквідності, рівноважної структури капіталу, який визначає фінансову стійкість, рентабельність та ефективність використання капіталу. Глобальні фінансові технології стимулюють виробництво нових фінансових продуктів, які виступають інструментами управління капіталом та зниження ризиків. За допомогою глобальних технологій транснаціональні фінансові корпорації прагнуть установити свій контроль над банківськими та небанківськими фінансовими інститутами локальних ринків.

4. Функціонування фінансового ринку забезпечується відповідним механізмом, основу якого становить сукупність інститутів, технологій, норм і правил щодо обігу фінансових активів та інструментів, а також укладання, виконання й контролю угод щодо їх купівлі-продажу. Функціонування фінансового ринку неможливе без відповідної інституційної інфраструктури, до основних

інститутів якої віднесено: асоціації та інші об'єднання банків, установи гарантування вкладів, бюро кредитних історій, фінансові агентства тощо; інститути, які сприяють інформаційному забезпеченню фінансової діяльності (рекламні агентства, маркетингові та консалтингові компанії), надають супутні послуги (аудиторські компанії), забезпечують впровадження ІТ-продуктів та технологій, надійний та конфіденційний зв'язок (ІТ-компанії). Визначальними для характеристики стану і розвитку фінансового ринку є попит, пропозиція й ціна на фінансові активи та фінансові інструменти.

5. Віртуальні гроші, знаходячись у тренді глобалізації, окрім позитивних сторін, таких як безпека, надійність та конфіденційність транзакцій, віртуальні гроші є також дієвим інноваційним інструментом відмивання грошей, що відбувається у формі трансформації: віртуальні гроші переходять у реальні (фіатні). Ринок цінних паперів створив свою власну, штучну реальність. Відбувалося розбухання та ускладнення грошово - кредитної надбудови (віртуалізації економіки). Фінансові операції все більше відособлювались, відривались від товарного виробництва, від торгівлі, розвивались за своїми правилами. Усе це, а також політика ЦБ сприяли виникненню ще вищої форми віртуалізації фінансової сфери на принципах діджиталізації виникнення і функціонування сектору крипто валют, ринку крипто валют, бірж крипто валют, що робить питання вивчення глобальних імперативів розвитку фінансових ринків особливо актуальним.

6. Характерними позитивними наслідками фінансової глобалізації є: відсутність чітких просторових і часових меж, можливість проведення операцій на фінансових ринках цілодобово завдяки об'єднанню біржових та позабіржових торговельних систем в одну глобальну комунікаційну мережу; висока мобільність капіталу, його значні обсяги, вигідна ціна й висока ліквідність; зниження рівня дефіциту фінансових ресурсів у країнах світу; посилення конкуренції на національних фінансових ринках та зниження вартості товарів і послуг, що сприяє здешевленню ресурсів в умовах глобалізації; багатофункціональність фінансового ринку, тобто можливість реалізації операцій з різними видами активів та надання розрахунково-платіжних, гарантійних, страхових та інших видів фінансових послуг; надання статусу вільно конвертованої валюти, використання її в міжнародних фінансових операціях, поряд із провідними валютами; високі світові стандарти, професіоналізм в управлінні фінансовими потоками. Поступове розширення глобалізаційних процесів призвело до відновлення старих і виникнення нових форм фінансових відносин, збільшення обсягів переміщення капіталу, товарів, послуг, появи й поширенню нових видів фінансових інструментів, лібералізації доступу іноземного капіталу на національні фінансові ринки, утворення колективних валют тощо.

7. Основними внутрішніми загрозами фінансової безпеки є : неефективне регулювання і низький рівень правової культури у фінансовій сфері; неефективність податкової системи та ухилення від сплати податків; незбалансований розвиток бюджетної сфери; високий рівень боргової залежності держави; тінізація і криміналізація економіки, нелегальний відтік капіталів за кордон; незахищеність та нестабільність національної валюти; високий рівень корупції у фінансово-кредитній сфері; низький рівень капіталізації банківської сфери, ризикова кредитна політика,

недостатня ліквідність банківських активів. Невід'ємною складовою реформи у фінансовій системі ЄС стали посилення нагляду за великими банками і відповідальності за їх порятунок від фінансового краху на європейському рівні. Першим кроком стало створення Європейського фонду фінансової стабільності, відповідального за підтримку національних схем страхування вкладів, другим – Європейської корпорації страхування депозитів, а створення фіскального союзу дозволить гармонізувати бюджетно-податкову політику країн-членів зони євро та стабілізувати фінансову систему регіону.

8. Новими тенденціями та закономірностями кредитної діяльності МФО є: модернізація пропонованих умов кредитування; підвищення гнучкості традиційного інструменту «стенд-бай»; подвоєння лімітів доступу до ресурсів; застосування нових строків кредитування, посилення впливу МБРР на результати реформ в країнах-клієнтах, підвищення якості управління ризиками кредитного портфеля Банку. Новаціями в діяльності МВФ, які спрямовані на зменшення ризиків глобальної фінансової нестабільності, є: перехід від двостороннього нагляду до багатостороннього; проведення оцінок вразливості зовнішнього сектора країн-членів; удосконалення методик і процедур раннього попередження фінансових криз; підготовка доповідей про світову фінансову стабільність і «ефекти зараження» на міжнародних ринках. Визначено глобальні проблеми у діяльності МФО, як ключових інститутів глобальної фінансової архітектури, що впливають на дієвість програм співробітництва з країнами-реципієнтами: відсутність єдиної централізованої структури, недостатність кредитно-фінансових джерел, низький ступінь підконтрольності їх дій; зокрема, системними проблемами у діяльності МВФ як основного інституту екстреного фінансування та антикризової політики у світі, є: неадекватність ресурсів Фонду його статутним завданням, незбалансованість механізму прийняття рішень за складом учасників, недосконалість інструментального забезпечення завдань Фонду, фрагментарність відповідальності через вузький перелік повноважень МВФ.

9. Боргові проблеми розвинених країн світу, які пов'язані з рекордним рівнем боргового навантаження і високими ризиками рефінансування боргу доводять неспроможність урядів стримувати видатки, пов'язані із старінням населення, високими ризиками умовних зобов'язань держави і збільшенням вартості обслуговування боргу, фрагментацією фінансових ринків і утворенням «петлі зворотних зв'язків» між станом суверенного боргу і стабільністю банківського сектора. Напрямами і механізмами впливу боргового навантаження в розвинених країнах на стан міжнародних фінансів у посткризовий період є: посиленням ступеня економічної непевності та тиску на рівень світових відсоткових ставок; зменшенням банківського кредитування корпоративного сектора і уповільненням темпів приватного інвестування; підвищенням ризиків ліквідності і платоспроможності урядів-позичальників, що погіршує перспективи боргової стійкості і макрофінансової стабільності; зменшенням глобальної ризиковості і підвищенням волатильності світового фінансового ринку, що негативно впливає на вартість зовнішнього фінансування для країн з ринками, що формуються.

10. Посилення невизначеності світової економіки та підвищення турбулентності міжнародного ринку капіталів, породжує глобальні ризики для фондових ринків.

Використання переваг фінансової глобалізації при мінімізації її ризиків вимагає як застосування специфічних заходів регулювання припливу-відпливу капіталів, так і проведення системних комплексних економічних реформ за успішними моделями і прикладами розвинених країн світу та країн, що розвиваються. Глобалізація в сучасному світі потужно вплинула на посилення конкурентної боротьби між країнами світу за інвестиції, технології, робочі місця, тому країнам, що розвиваються, потрібно визначити чітко мету, шлях та здійснити швидко таку трансформацію, яка б базувалась на комплексному соціально-економічному реформуванні та стратегії підвищення національної конкуренто-спроможності. З комплексними і чітко окресленими пріоритетами і реформами фінансові ринки країн, що формуються, матимуть перспективу розвитку і можливість протидіяти негативним наслідкам фінансової глобалізації у світі.

11. Основними напрямками впливу динамічних змін світової валютно-фінансової системи на національні фінансові ринки країн, що формуються є: посилення актуальності завдання лібералізації руху капіталу, поширення її на теренах країн з ринками, що формуються; збереження високого рівня доларизації економік цих країн як ефекту розширення доларової грошової маси і глобальних дисбалансів у поєднанні з низькою стійкістю національної грошової системи; зростання екзогенних ризиків платіжного балансу країн, внаслідок світової фінансової нестабільності і можливості зменшення схильності інвесторів до прийняття ризиків; зміни валютної структури надходжень і виплат за поточним і фінансовим рахунком платіжного балансу, які відображають як глобальні тенденції (послаблення позицій долара США як світової валюти, поширення євроінтеграційних процесів, зростання у світовому господарстві ролі Китаю), так і дію специфічних регіональних факторів.

12. Моделі множинної регресії, які виявляють вплив на зростання валютних резервів та реального ВВП, на зростання грошового агрегату M2 для декількох гео економічно важливих країн, дозволили провести порівняльний аналіз ідентичності фінансово-грошових механізмів не тільки всередині регіону, а і для інших країн. Застосування кластерного аналізу з метою визначення достатньо однорідних груп країн зі схожим механізмом функціонування фінансового сектора дозволило виявити найбільш схожі і несхожі країни за чинниками динаміки грошового агрегату M2. Представлено економіко-математичне моделювання функціональної залежності грошового агрегату M2 від загального державного боргу для знаходження коридору безпечного рівня загального державного боргу країни, межі якого визначаються інтервалом еластичності функції. Це дозволило виявити моменти прийняття нових фінансових та політичних рішень в країнах, що розглядалися.

13. Враховуючи високий ступінь відкритості економіки і фінансової системи України, несприятливу структуру національного експорту і хронічну дефіцитність платіжного балансу, слабкість фінансового сектора і перманентну втечу вітчизняного капіталу, найбільш очевидними каналами впливу глобальних фінансів на стан української економіки є коливання обмінного курсу долара США до світових валют і рівень світових цін на сировинні товари; рівень глобальної ліквідності та перетікання міжнародних капіталів між країнами і регіонами; ступінь глобального «апетиту до

ризиків» і рівень спредів для країн з ринками, що формуються. Україна реформується за принципами й стандартами Євросоюзу, що значною мірою сприятиме оздоровленню її фінансової системи. Існує нагальна потреба у стратегічному реформуванні вітчизняного фінансового ринку, радикальному реформуванні державного апарату управління та антикорупційної політики тощо. Такі заходи разом із раціональними протекційними обмеженнями нададуть можливість поступово й гармонійно увійти у фінансовий Європейський метапростір.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Сльозко О.О. Проблеми становлення фінансового ринку країн СНД: монографія / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко). – Київ: LAT & K, 2014. – 348 с. (20,23 д.а.).

Колективні монографії

2. Сльозко О.О. Динаміка світової фінансово-економічної кризи та її можливий вплив на економіку України (п. 3.1) / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця. – Київ: НВЦ НБУВ, 2009. – С. 318–343 (1,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні перспективних напрямів розвитку соціально-економічного стану України, сформульовано наслідки для народу та держави.*

3. Сльозко О.О. Адаптація валютно-фінансових систем ризикових економік до світових інтеграційних процесів: монографія / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), О.В. Плотніков, О.М. Мельник, М.В. Саакадзе, Т.О. Панфілова та ін. – Київ: ІСЕМВ НАН України, LAT&K, 2011. – 214 с. (вступ – С. 6–9, п.1.1 – С. 9–28, п.2.3 – С. 89–93, п.3.1. – С. 117–125, п.4.4 – С. 172–189) (2,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні сутності та сучасних тенденцій валютно-фінансової адаптації ризикових економік та дослідженні тенденцій співробітництва між Україною та МВФ.*

4. Сльозко О.О. Стан державних фінансів та перспективи розвитку бюджетної системи України з урахуванням фінансових обмежень та макроекономічних ризиків у посткризовий період (п. 3.1) / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Фінансово-бюджетне регулювання економічних процесів у системі антикризових заходів України: монографія / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України: за заг. ред. Л.П. Гальперіної. – Київ: ІСЕМВ НАН України, 2011. – С. 162–183 (1,0 д.а.) *Особистий внесок здобувача полягає у обґрунтуванні заходів фінансово- бюджетного регулювання економічних процесів у системі антикризових заходів України.*

5. Сльозко О.О. Глобальна макроекономічна політика США як світового лідера / О.О.Сльозко (О.О. Борзенко), О.В. Плотніков // США і світ ХХІ століття (пам'яті Є. Камінського): монографія. – Київ: Центр вільної преси, 2013. – С. 483–498 (0,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні тенденцій глобальної макроекономічної політики США як світового лідера.*

6. Slozko O. Enterprises ecologization as a priority development of management production processes on the modern stage of economic development / O. Slozko (O. Borzenko), V. Kovach // *Restructuring: theory & practice: monograph*. – Kyiv – Kaunas – Szczecin: National University of Food Technologies, Institute of world economy and international relations, University of Szczecin, Vilnius University. – Kyiv: Kondor, 2012. – P. 116–131 (1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні пріоритетів розвитку керівництва процесами виробництва на сучасному ступені економічного розвитку країн: Польщі, Литви, України.*

7. Сльозко О.О. Сучасні проблеми реформування світової фінансової системи: монографія / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), Т.О. Панфілова, С.В. Терещенко. – Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2013. – С. 6–76 (2,7 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні концептуальних положень щодо сутності поняття «світова фінансова система» в контексті трансформації глобальної фінансової архітектури.*

8. Slozko O. Sustainable development: monograph / Executive editor Olena Slozko / Kyiv – Kaunas – Szczecin: Institute of World economy and International relations, National University of Food technologies, University of Szczecin, Vilnius University. – Kiev: LAT&K, 2013. – 534 p. (Chapter 4.3.1 – P. 385-399; Chapter 4.8 – P. 423–425; Chapter 5.2 – P. 443-445; Chapter 5.7 – P. 465-468; Chapter 6.2 – P. 477-478) (1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у науковому редагуванні монографії, визначенні цілей та трансформаційних шляхів України у сталому розвитку.*

9. Сльозко О.О. Альтернативні шляхи залучення фінансових ресурсів на міжнародних ринках капіталів в умовах глобалізації (Розділ 8) / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // *Світові фінанси: сучасні тенденції та перспективи розвитку: колективна монографія / заг. ред. д.е.н., проф. О.І. Рогача*. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. – С. 143–163 (1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні особливостей та перспектив міжнародного фінансового регулювання в сучасних умовах.*

10. Slozko O. Development of Ukrainian Labour market / O. Slozko (O. Borzenko) // *Restructuring and Ecology: Current situation: monograph / Country Report. E-Book*. – Vilnius – Szczecin – Kyiv: University of Szczecin, Vilnius University, Institute of World economy and International relations, National University of Food technologies. – Kaunas (Lithuania), 2013. – P. 229-252 (0,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у розрахунку макроекономічних показників інфляції та безробіття в Україні.*

11. Сльозко О.О. Глобальні інноваційні стратегії ТНК – локомотив сучасної світової економіки: монографія / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), А.Г. Міщенко, Є.В. Вакуленко. – Київ: LAT&K, 2014. – С. 60–120 (2,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у встановленні тенденцій та закономірностей глобальних інноваційних тенденцій ТНК на прикладі кластеризації.*

12. Сльозко О.О. Сучасні тенденції трансформації світової фінансової системи: монографія за заг. ред. к.е.н., с.н.с. О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), к.е.н., с.н.с. Т.О. Панфілової, к.е.н. С.В. Терещенко. – Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2014. – 358 с. (п.1.1. – С. 10–15, п.1.2. – С.15–19, п.1.8. – С. 50–59, п.2.2. – С. 66–69, п. 2.4. – С.78–84, п.2.6. – С. 94–99, п.6.2. – С. 222–228) (1,6 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у науковому редагуванні*

монографії, в аналізі тенденцій і закономірностей розвитку світової валютно-фінансової системи, зокрема процесів валютної глобалізації та регіоналізації, поширення глобальних дисбалансів, проблеми розгортання боргової кризи тощо, висвітлено вдосконалення діяльності МВФ та потенціал країн G20 в контексті формування системи глобального управління.

13. Slozko O.O. Market of Financial Services Between Ukraine and EU (Chapter 5) / O.O. Slozko (O.O. Borzenko) // Global economy: issues and challenges of post-crisis development: monograph / Edited by E. Siskos and O. Rogach. – Technology Education Institute of Western Machedonia, Grees, Kastoria, 2014. – P. 85–102 (1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у встановленні тенденцій та закономірностей розвитку ринку фінансових послуг між Україною та країнами ЄС.*

14. Сльозко О.О. Вплив кризового стану фінансового середовища на проблему демократизації: досвід країн ЦСЄ / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Історичний досвід соціально-політичної модернізації країн Центрально-Східної Європи: монографія / Інститут всесвітньої історії НАНУ. Київ, 2015. – С. 53–77 (1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні кризового стану фінансового середовища та його впливу на демократизацію суспільства на прикладі країн ЦСЄ.*

15. Slozko O. Current tendencies and system of employment in Ukraine (Chapter 2.3) / O. Slozko (O. Borzenko), A. Pelo // Population and social development: monograph. – Vilnius University, Kaunas Faculty of Humanity. Vilnius, 2015. – P. 122–131 (0,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні сучасних тенденцій та проблем зайнятості в Україні.*

16. Сльозко О.О. Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України : монографія / [Богдан Т.П., Шаров О.М., Сльозко О.О. (Борзенко О.О.) та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Т.П.Богдан ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Київ, 2017. – 356 с. (пп.1.1 – С. 19–42; розділ 4 – С. 213–255) (2,0 д.а.) *Особистий внесок здобувача полягає у встановленні тенденцій та закономірностей у відносинах України з МФО, впливу та визначенні пріоритетів розвитку цих взаємовідносин.*

17. Slozko O.O. The Solidarity Economy: A Review of the Concept and Results / O.O. Slozko (O.O. Borzenko), O.A. Pidchosa // A Social and Solidarity Economy: the Ukrainian Choice: monograph. – Cambridge Scholars Publishing, England, 2017. – P. 18–35 (0,8 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів до розкриття поняття «солідарна економіка» у різних країнах, зокрема в Україні.*

Статті у наукових фахових виданнях

18. Сльозко О.О. Вплив фінансової глобалізації на ринок країн СНД / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 34 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2002. – С. 81–85 (0,4 д.а.).

19. Сльозко О.О. Інформаційно-технологічні ресурси та новітні тенденції у світовому фінансовому просторі як умова конкурентоздатності на світовому ринку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – Вип. 44 (Ч.1). – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин, 2003. – С. 71–76 (0,4 д.а.).

20. Сльозко О.О. Проблеми і перспективи співробітництва України з групою Світового банку. Дострокове погашення кредитів – обґрунтування економічної небезпеки для країни реципієнта / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – Вип. 46 (Ч.2). – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин, 2004. – С. 10–15 (0,4 д.а.).

21. Сльозко О.О. Напрями та пропозиції щодо вдосконалення управління міжнародними кредитами / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – Вип. 52 (Ч.2). – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2005. – С. 17–19 (0,4 д.а.).

22. Слезко Е.А. ВТО и Украина. Недостатки и преимущества / Е.А. Сльозко (Е.А. Борзенко) // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. – 2006. – №1. – С. 88-90 (0,4 д.а.).

23. Сльозко О.О. Проблеми конкурентоспроможності України в умовах глобалізації на прикладі авіакосмічної галузі / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), М.А. Ричка // Вісник Інституту економіки та прогнозування. – 2006. – №1. – С. 84–85 (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні проблем конкурентоспроможності України в умовах глобалізації.*

24. Сльозко О.О. Чинники розвитку цінних паперів: загальні закономірності та національні особливості / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – №5. – С. 71–76 (0,4 д.а.).

25. Сльозко О.О. Вплив інтеграції з Європейським Союзом на форму фінансового ринку і подальші можливості розвитку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 57 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2008. – С. 3–8 (0,4 д.а.).

26. Сльозко О.О. Глобалізація: провал чи рівновага? / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 58 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2008. – С. 179–185 (0,4 д.а.).

27. Сльозко О.О. Проблеми, що виникають при регулюванні взаємовідносин між країнами з ризиковою економікою та ГНК, і шляхи їх вирішення / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 59 / Відп. ред. О.В. Плотников. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2008. – С. 30–36 (0,4 д.а.).

28. Сльозко О.О. Перспективи подальшої інтеграції банківського сектору України у глобальну банківську систему / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), І.І. Левківський // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – Вип. 72. Частина II (у двох частинах). – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин, 2008. – С. 47–51 (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні перспектив інтеграції банківського сектору України у глобальну банківську систему.*

29. Сльозко О.О. Факторы, влияющие на развитие рынка ценных бумаг в развитых странах и развивающихся экономиках / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Економічний простір: зб. наук. праць. – №25. – Дніпропетровськ, ПДАБА, 2009. – С. 146-158 (0,6 д.а.).

30. Сльозко О.О. Депресія у світовій економіці: сучасні тенденції / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зовнішні справи. – 2009. – №2. – С. 17–19 (0,4 д.а.).

31. Сльозко О.О. Співвідношення безробіття та інфляції: соціально-економічні наслідки у кризовий період / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), В.Л. Осецький // Ринок праці та зайнятість населення. – Київ, 2009. – №1. – С. 42-44 (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні інфляційних процесів у кризовий період.*

32. Сльозко О.О. Грамотна глобальна макроекономічна політика України на фінансовому ринку – стратегія конкурентоспроможності / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Бізнес Інформ. – 2009. – № 12 (375). – С. 122–124 (0,4 д.а.).

33. Сльозко О.О. Інформаційні впливи як головний інструмент здійснення трансферу економічної кризи / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. Спец. вип. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні. – Київ.: КНЕУ, 2010. – С.128–131 (0,4 д.а.).

34. Сльозко О.О. G20 is a new stability stone on the world economy / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – Вип. 91. Частина II (у двох частинах). – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2010. – С. 5–17 (0,5 д.а.).

35. Сльозко О.О. Жизненность системных реформ в переходных экономиках с позиции теорий экономических циклов / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 64 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2010. – С. 50–67 (0,8 д.а.).

36. Сльозко О.О. Валютна інтеграція – ознака глобалістичних тенденцій у сучасному світі / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. – 2010. – №1. – С. 101-105 (0,4 д.а.).

37. Сльозко О.О. Посткризові ризики сучасної світової фінансової системи / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. Концепція соціально-економічного розвитку регіонів і умовах викликів глобалізації: Збірник наукових праць НАН України, Інститут економіки промисловості. – Том 2. – Донецьк, 2011. – С. 398-401 (0,4 д.а.).

38. Сльозко О.О. Вплив фіскальної політики на державний бюджет / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Зб. наук. праць. Вип. 65. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – С. 29–53 (1,0 д.а.).

39. Сльозко О.О. Трансфер фінансово-економічної кризи. Роль МФО / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2011. – № 1 (66). – С. 54–71 (0,4 д.а.).

40. Сльозко О.О. Перспективи розвитку бюджетної системи України з урахуванням фінансових обмежень / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. праць. Вип. 67. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – С. 34–44 (0,7 д.а.).

41. Сльозко О.О. Система забезпечення фінансової безпеки України у контексті змін на світовому ринку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. праць. Вип. 3 (68). – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – С. 29–37 (0,5 д.а.).

42. Сльозко О. Рецесійні процеси у Євросоюзі: сценарії майбутнього / О. Сльозко (О. Борзенко), С. Матвійчук // Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2011. – № 4 (69). – С. 29–36 (1,0 д.а. / 0,5 д.а.).

Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні причин нестабільної ситуації з валютою євро.

43. Сльозко О.О. Заходи по зміцненню і підвищенню ефективності системи фінансової безпеки України / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Інтелект ХХІ. – 2012. – №1/2. – С. 87–96 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а.).

44. Сльозко О.О. Світові ТНК: інвестування в інтелектуальну власність на прикладі ІВМ / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), Н.В. Кузнецова // Інтелект ХХІ. – 2014. – №3. – С. 107–116 (*Index Copernicus та інші*) (0,6 д.а. / 0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні особливостей інвестування в інтелектуальну власність.*

45. Сльозко О.О. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів МБРР та ЄБРР в Україні / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 7. – С. 66–71 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

46. Сльозко О.О. Основні принципи моделювання фінансових ринків / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 4. – С. 8-13 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

47. Борзенко О.О. Глобальний фінансовий ринок / О.О. Борзенко // Економічна теорія. – 2017. – № 2. – С. 97-111 (*Index Copernicus, РІНЦ та інші*) (1,0 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

48. Slozko O. Citizens' perception of past environmental damage and liability in countries with transition: evidence from Kemerovo, Russia / O. Slozko (O. Borzenko), A. Kalugin, S. Komatsu, S. Kaneko // *Transition Studies Review*. – December 2010. – Volume 17, Issue 4. – P. 763–776 (*Scopus та інші*) (1,3 д.а. / 0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні сприйняття громадянами минулого екологічного збитку та відповідальності через оцінку готовності платити за реалізацію дезактивації та відновлення земель на пошкодженій ділянці.*

49. Слезко Е.А. Управляемость финансового рынка и денежно-кредитная политика в периоды кризиса / Е.А. Слезко (Е.А. Борзенко) // *Вестник Казахского университета экономики, финансов и международной торговли*. – 2011. – № 3–4. – С. 119–123 (0,4 д.а.).

50. Slozko O. Impact of global integration process on the economic situation in Ukraine / O. Slozko (O. Borzenko) // *The financial Markets in the Context of the New Economy Paradigm*. – Bucharest (Romania) Timisoara, 2011. – P. 57–64 (0,4 д.а.).

51. Slozko O. Transformation of modern economies / O. Slozko (O. Borzenko) // *ERSA. New Challenges for European Regions and Urban Areas in Globalised World*. – Barchelona (Spain), 2011. – P. 25–35 (0,5 д.а.).

52. Сльозко О. О. Трансформація глобальної фінансової системи після кризи 2008- 2010 років / О. О. Сльозко (О.О. Борзенко) // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць : у 2-х т. / ПДТУ*. – Маріуполь, 2011. – Т. 2. – С. 170–175 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а.).

53. Слезко Е. А. Роль эффективной финансовой и денежно-кредитной политики в экономике страны / Е. А. Слезко (Е. А. Борзенко) // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць:*

у 3-х т. / ПДТУ. – Маріуполь, 2013. – Вип. 1, Т. 1. – С. 294–296 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

54. Сльозко О.О. Світова торгівля на ринку деривативів: ф'ючерси / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), Н.В. Кузнецова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 8, Ч. 5. – С. 26–31 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні головних стратегій, що використовуються у торгівлі ф'ючерсами.*

55. Slozko O. The electronic payments as a major factor for further economic development / O. Slozko (O. Borzenko), A. Pelo // Economics and Sociology. – 2014. – Vol. 7, № 3. – P. 130–140 (*Scopus та інші*) (0,8 д.а. / 0,4 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні можливих наслідків фінансових перетворень для світової економічної системи.*

56. Slozko O. Opportunities for the development of industry in different regions of Ukraine: the impact of globalization / O. Slozko (O. Borzenko) // Regional development & globalization: Best practices: Collection of scientific articles ERSA 54th Congress book. – Saint-Petersburg, Russia: «Sboraka», 2014. – P. 43–53 (0,5 д.а.).

57. Slozko O. Problems and risks of digital technologies introduction into e-payments / O. Slozko (O. Borzenko), A. Pelo // Transformation in Business and Economics. – 2015. – Vol. 14, №1(34). – P. 225–236 (*Scopus та інші*) (0,7 д.а. / 0,35 д.а.) *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні змін у формах фінансового обігу та впливу цифрових технологій на платежі.*

58. Сльозко О.О. Аналіз проблем регулювання валютних курсів і створення глобальної валюти міжнародним валютним фондом / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Вип. 13, Ч. 4. – С. 12–16 (*Index Copernicus та інші*) (0,9 д.а.).

59. Slozko O. Formation conditions and criteria of regional innovation system in Ukraine / O. Slozko (O. Borzenko) // World Renaissance: Changing roles for people and places. – Portugal, Lisbon, 2015. – P. 42–45 (0,4 д.а.).

60. Slozko O. Geo-Financial Association of Ukrainian Stock Market with European Stock Exchanges: Modern Trends / O. Slozko (O. Borzenko), A. Glazova // International Economics Letters. – 2015. – Vol. 4, №1. – P. 43–53 (*РИНЦ та інші*) (0,8 д.а. / 0,4 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні геофінансової асоціації українського фондового ринку в рамках системи європейського фондового механізму.*

61. Slozko O. Economic security of the region of Ukraine and ways to ensure / O. Slozko (O. Borzenko) // Cities and Regions: Smart, Sustainable, Inclusive?: ERSA 56th Congress book. – Vienna, Austria, 2016. – P. 104–112 (0,4 д.а.).

62. Сльозко О.О. Системно-динамічна модель функціонування фінансових ринків пострадянських країн / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – Вип. 19, Ч. 2. – С. 152–156 (*Index Copernicus та інші*) (0,7 д.а.).

63. Сльозко О.О. Геоелекономічні регресійні моделі для пострадянських країн / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Причорноморські економічні студії. – 2016. – №6. – С. 26–29 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

64. Borzenko O. Estimates of Trade Dependence of Ukraine: An Indicator of Effectiveness of its Economic Structure and Foreign Economic Activities / O. Borzenko,

N. Reznikova, M. Rubzova, V. Panchenko // Journal Global Policy and Governance. – 2017. – Vol. 6, No 1. – Режим доступу: <http://transitionacademiapress.org/jgpg/article/view/186> (1,0 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні підходів до оцінки якості встановлених Україною торговельних відносин.*

Публікації за матеріалами конференцій

65. Сльозко О.О. Регіональна інтеграція і місце України в інтеграційних угрупованнях / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 2006 р.). – Волинський університет ім. Лесі Українки. – Т. 2. – Луцьк, 2006. – С. 235–239 (0,4 д.а.).

66. Сльозко О.О. Державне регулювання циклічності виробництва – шлях до рівноваги та збалансованості національної економіки / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Антикризисні валютно-фінансові стратегії економічного зростання: досвід для України: матер. Міжвідомчої науково-теоретичної конф. (м. Київ, 22 січня 2007 р.). – Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України. – Київ, 2007. – С. 16–22 (0,4 д.а.).

67. Сльозко О.О. Бренд країни у світі – як фактор її конкурентоспроможності на світовому ринку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Глобалізація як фактор конкурентоспроможності національних економік: матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 2007 р.). – Ужгород: ІСЕМВ НАН України, 2007. – С. 53–62 (0,5 д.а.).

68. Сльозко О.О. Інтеграція з Європейським Союзом: вплив на форму фінансового ринку і подальші можливості розвитку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 16–17 жовтня 2008 р.). – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – С. 109–112 (0,5 д.а.).

69. Слезко Е.А. Развитие человеческих ресурсов – главный фактор развития человеческого капитала / Е.А. Слезко (Е.А. Борзенко) // HESP, Social-Economics Problems in Transition Countries: Collection of Scientific Works, Reseach Papers & Articles (м. Тбілісі, 2008 р.). – Tbilisi: Tbilisi State University, Publishing House «Universal», 2008. – Р. 42-46 (0,5 д.а.).

70. Сльозко О.О. Ринкова капіталізація – характеристика успішності акціонерної компанії / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Світові процеси капіталізації: економічний, політичний, соціальний аспект: матер. Міжвід. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 15 квітня 2008 р.). – Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ, 2008. – С. 165–171 (0,5 д.а.).

71. Сльозко О.О. Кредитування промисловості – шлях до посилення та зміцнення гривні / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Розвиток національної промисловості у сучасному контексті: пріоритети, проблеми, регулювання: тези доп. і повід. міжн. наук.-практ. конф. / відп. ред. О.І. Амоша (м. Донецьк, 19-20 жовтня 2009 р.). – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2009. – С. 112–115 (0,4 д.а.).

72. Слезко Е.А. Скорость глобализации. Тенденции макроэкономических сдвигов в экономиках мира / Е.А. Слезко (Е.А. Борзенко) // Глобальна роль міжнародних фінансових організацій у періоди економічних криз: матеріали

засідання «круглого столу» (м. Київ, 21 жовтня 2009 р.). – Київ: КУТЕП, 2010. – С. 33–41 (0,5 д.а.).

73. Сльозко О.О. Перспективи створення нової світової валюти та її місце у фінансовому просторі / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Реалії та перспективи інноваційного розвитку України (економічні, фінансові та правові аспекти): збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців (м. Київ, 26 березня 2010 р.). – Ч. 1. – Київ: УДУФМТ, 2010. – С. 78–80 (0,3 д.а.).

74. Сльозко О.О. Проблеми та ризики функціонування глобальної економічної системи / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Російсько-українсько порубіжжя: стан та перспективи співробітництва: матеріали наук.-практ. конференції (м. Харків, 16 квітня 2011 р.). – Харків, 2011. – С. 295–299 (0,3 д.а.).

75. Сльозко О.О. Зміна формату світового фінансового ринку після розширення G8 в G20, перспективи для України / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // To undertake a constructive exchange of views, make deep analysis of existing problems, formulate new ideas and approaches to their solution: Conference Venue (м. Київ, 27–28 травня 2010 р.). – Kyiv, 2010. – С. 3–15 (0,5 д.а.).

76. Сльозко О.О. Вплив глобальних фінансових ризиків в умовах трансформації світової фінансової системи / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (м. Львів, 18-20 травня 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 160–162 (0,3 д.а.).

77. Сльозко О.О. Фінансування бюджетного дефіциту у перехідних економіках / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Механізми антикризового регулювання соціально-економічного розвитку України з урахуванням світової практики подолання кризових явищ в економіці та соціальній сфері: матеріали науково-теоретичної конференції (м. Київ, 14 червня 2011 р.). – Київ, 2011. – С. 59–63 (0,2 д.а.).

78. Slozko O. The consequences of the financial restructuring of international companies in Ukraine / O. Slozko (O. Borzenko) // Financial assets restructuring of multinational companies in global economy: Round table materials 20 of October 2011 (м. Київ, 20 жовтня 2011 р.). – Kyiv: LAT&K, 2012. – Р. 3–6 (0,15 д.а.).

79. Сльозко О.О. Бути чи не бути готівковому SDR? / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Теоретичні та практичні підходи щодо оцінок наслідків глобальної фінансової кризи: матеріали Міжнар. наук. конференції (м. Київ, 24 травня 2011 р.). – Київ: ІСЕМВ НАН України, 2011. – С. 15–20 (0,4 д.а.).

80. Сльозко О.О. Регулювання фінансового ринку у посткризовий період в країнах СНД / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Анализ, моделирование, управление, развитие экономических систем: сборник научных трудов V Международной школы-симпозиума АМУР-2011 (м. Севастополь, 12–18 вересня 2011 р.). – Симферополь: ТНУ им. В.И. Вернадского, 2011. – С. 341–344 (0,4 д.а.).

81. Сльозко О.О. Порівняльний аналіз практик фінансових систем європейського та українського Причорномор'я / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Украинское Причерноморье в национальных и международных координатах развития: материалы VII Международной научно-практической конференции (м. Севастополь, 20–23 вересня 2011 р.). – Севастополь, 2011. – С. 25–37 (0,4 д.а.).

82. Сльозко О.О. Глобальні зміни фінансових потоків пострадянського та європейського простору / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: зб. тез доповідей (м. Київ, 15 травня 2012 р.). – Київ: ДАУ при МВС України, 2012. – С. 123–124 (0,2 д.а.).

83. Слезко Е.А. Тенденции развития мировой финансовой системы: реалии современности / Е.А. Слезко (Е.А. Борзенко) // Проблемы різних економік світу в процесі трансформації світової фінансової системи: матеріали Міжнародної наук.-теор. міжвідомчої конференції (м. Київ, 31 травня 2012 р.). – Київ, 2012. – С. 7–9 (0,2 д.а.).

84. Сльозко О.О. Суперечності процесів валютно-фінансової інтеграції в СНД / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве: материалы научно-практической конференции (м. Симферополь, 28–29 вересня 2012 р.). – Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского. – Симферополь, 2012. – С. 101–103 (0,2 д.а.).

85. Сльозко О.О. Перспективи та проблеми поглиблення фінансово-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Досвід ЄС та країн СНД у трансформаційних процесах фінансового ринку: матеріали Міжнар. науково-теоретичної міжвід. конф. (м. Київ, 22 листопада 2012 р.). – Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ, 2012. – С. 5–6 (0,15 д.а.).

86. Сльозко О.О. Валютна глобалізація і регіоналізація в контексті гео економічних трансформацій / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве: матер. научно-практич. конференции (м. Симферополь, 4-5 жовтня 2013 р.). – Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского. – Симферополь, 2013. – С. 91–94 (0,2 д.а.).

87. Сльозко О.О. Давоський форум як посыл для фінансових інновацій / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), С.В. Терещенко // Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні: матеріали II Міжнар. наук.-практич. конфер. (м. Вінниця, 1 березня 2013 р.). – Вінниця: ВНТУ, 2013. – С. 135–137 (0,3 д.а. / 0,15 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні передумов фінансових інновацій в країні.*

88. Слезко Е.А. Глобальные финансы и трансформация культуры богатства / Е.А. Слезко (Е.А. Борзенко) // Валютно-фінансові механізми сучасної світової економіки: матер. Міжнар. наук.-прак. конфер. (м. Севастополь, 7-8 травня 2013 р.). – Севастопольский інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України. – Севастополь, 2013. – С. 115–117 (0,3 д.а.).

89. Сльозко О.О. Реалізація шляхів подальшого ефективного розвитку країн співдружності / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Добробут націй в умовах глобальної нестабільності: збірник наук. праць III міжнар. наук.-практ. конференції (м. Одеса, 2013 р.). – ОДУ ім. І.І. Мечнікова. – Одеса, 2013. – С. 94–96 (0,2 д.а.).

90. Сльозко О.О. Шляхи модернізації та трансформації світової валютно-фінансової системи / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Шляхи трансформації міжнародної валютно-фінансової системи: мат. Міжн. наук.-теорет. міжвідомчої конференції (м. Київ, 14 листопада 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 3–5 (0,15 д.а.).

91. Слезко Е.А. Управление рисками ТНК при трансформации бизнеса / Е.А. Слезко // Информационная экономика в формате G-Global: матер. Междунар. науч.-

практ. конференції Карагандинського державного університету імені Е.А. Бекетова (м. Караганда, 2014 р.). – Караганда, 2014. – С. 96–100 (0,3 д.а.).

92. Slozko O. Geo-financial instability on Ukrainian stock market / O. Slozko (O. Borzenko), A. Glazova // Підвищення стійкості економіки в умовах геоекономічної нестабільності: національний та глобальний виміри: матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 26 лютого 2015 р.). – Київ: ІМВ КНУ ім. Т.Шевченка, 2015. – С. 8–10 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні геофінансової нестабільності на українському фондовому ринку.*

93. Сльозко О.О. МВФ: минуле, сьогодні, майбутнє / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Стратегії партнерства у контексті актуальних проблем всесвітньої історії та міжнародних відносин: матер. Міжнарод. наук. конф. ДУ ІВІ НАН України (м. Київ, 2015 р.). – Київ, 2015. – С. 56–70 (0,2 д.а.).

94. Slozko O. Idiosyncrasy of global financial virtualization / O. Slozko (O. Borzenko), A. Pelo // Віртуалізація світової економіки: нові підходи до конкурентної боротьби: матеріали круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2015 р.). – Київ: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2015. – С. 18–19 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні особливостей глобальної фінансової віртуалізації.*

95. Сльозко О.О. Роль соціального маркетингу у системі страхування / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків із громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Київ, 24 березня 2016 р.). – Вип. 5. – Київ: Вид. дім «Персонал», 2016. – С. 104–106 (0,3 д.а.).

96. Сльозко О.О. Сравнительный анализ эффективности экономических реформ Грузии и Украины / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Добробут націй в умовах глобальної нестабільності: матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Одеса, 22–23 травня 2016 р.). – Одеса: Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, 2016. – С. 24–26 (0,4 д.а.).

97. Борзенко О.О. Перспективи розвитку страхового та пенсійного ринку України з урахуванням досвіду європейських країн та Китаю / О.О. Борзенко, М.М. Литвин // Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 3 листопада 2017 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. – С. 22–25 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні досвіду розвитку страхового ринку в європейських країнах.*

98. Борзенко О.О. Інноваційне економічне зростання як елемент сучасного регулювання економікою / О.О. Борзенко // Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку країни: матеріали круглого столу (м. Київ, 20 листопада 2017 р.). – Київ: НУХТ, 2017. – С. 34–36 (0,2 д.а.).

Статті в інших виданнях

99. Сльозко О.О. Концептуальні засади та пріоритети двостороннього торговельно-економічного співробітництва України з Китаєм та Індією / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко), Т.О. Панфілова, М.А. Ричка // Концептуальні засади та пріоритети двостороннього торговельно-економічного співробітництва України з

країнами АТР: зб. наукових праць №5 / Голов. ред. В.Є.Новицький. – Київ, 2007. – С. 62–92 (1,5 д.а. / 0,5 д.а.) *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні пріоритетів двостороннього торговельно-економічного співробітництва України з Китаєм та Індією.*

100. Сльозко О.О. Вплив інтеграції до Європейського Союзу на параметри національного фінансового ринку / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Інноваційний розвиток та інтеграційні процеси: питання системного взаємного зв'язку НДІ МВ НАУ. – Київ, 2008. – С. 6–8 (0,4 д.а.).

101. Сльозко О.О. Геоелекономічні зміни на фінансовому ринку України на шляху інтеграції з ЄС / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Євроінтеграційні процеси в Україні: економічний та правовий аспект: наук. збірник Націонал. університету державної податкової служби України. – Ірпінь, 2015. – С. 8–13 (0,4 д.а.).

102. Сльозко О.О. Формування та регулювання фінансових ринків пострадянських країн / О.О. Сльозко (О.О. Борзенко) // Трансформація світової економіки і міжнародного туризму: науковий збірник. – Київ, КУТЕП, 2015. – С. 12–36 (0,4 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Борзенко О.О. Геоелекономічні імперативи функціонування фінансових ринків. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено розробці методології системного дослідження геоелекономічних імперативів функціонування фінансових ринків, а також обґрунтуванню на цій основі геоелекономічних стратегій їх інтеграції у глобальному економічному просторі в умовах його нестабільності і турбулентності.

Досліджено закономірності, геоелекономічні імперативи та сучасні особливості розвитку світової економіки. Визначено сутність та охарактеризовано сучасний економічний простір на структурно ціннісній основі. Висвітлено теоретичні підходи та здійснено оцінку практики ринкової адаптації економік у геоелекономічному просторі. Сучасний геоелекономічний простір представлено як складну сукупність метарегіональних утворень, що виступають у ролі нових сутностей глобального універсуму. Показано, що важливе місце у фрагментації геоелекономічного простору посідають процеси інтеграції та регіоналізації.

У сучасному методологічному концепті виявлено закономірності та досліджено еволюцію моделей функціонування фінансового ринку. Проаналізовано варіанти багаторівневої інтеграції фінансових ринків, що розвиваються. Здійснено характеристику глобальної корпоративізації, регіональної локалізації та інституціональної організації фінансових ринків. Виявлено сутнісні ознаки циклічної кризовості, турбулентності та безпечності глобального фінансового середовища. З геоелекономічних позицій ідентифіковано регулятивні механізми стабільного і прозорого функціонування фінансових ринків. У новій конфігурації міжнародних фінансових організацій окреслено методологію економічної політики країн з ринками, що розвиваються. Узагальнено геоелекономічні підходи до

прогностичного моделювання глобального фінансового ринку. Обґрунтовано геоекономічну стратегію розвитку фінансового ринку України у глобально нестабільному середовищі.

Ключові слова: глобалізація, фінансові ринки, трансформаційна економіка, конкурентоспроможність, геоекономічний простір, метарегіональні утворення, геоекономічна регіоналістика, транснаціональні банки, транснаціональні корпорації, валютний курс, платіжний баланс, віртуалізація, міжнародні фінансові організації.

АННОТАЦІЯ

Борзенко О.О. Геоекономіческие императивы функционирования финансовых рынков. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2018.

Диссертационная работа посвящена разработке методологии системного исследования геоекономических императивов функционирования финансовых рынков, а также обоснованию на этой основе геоекономических стратегий их интеграции в глобальном экономическом пространстве в условиях его нестабильности и турбулентности.

Исследованы закономерности, геоекономические императивы и современные особенности развития мировой экономики. Определена сущность и охарактеризовано современное экономическое пространство на структурно ценностной основе. Освещены теоретические подходы и осуществлена оценка практики рыночной адаптации экономик в геоекономическом пространстве. Современное геоекономическое пространство представлено как сложная совокупность метарегиональных образований, выступающих в роли новых сущностей глобального универсума. Показано, что важное место в фрагментации геоекономического пространства занимают процессы интеграции и регионализации.

В современном методологическом концепте выявлены закономерности и исследована эволюция моделей функционирования рынка. Проанализированы варианты многоуровневой интеграции финансовых рынков развивающихся стран. Осуществлено характеристику глобальной корпоратизации, региональной локализации и институциональной организации финансовых рынков. Выявлено сущностные признаки циклической кризисности, турбулентности и безопасности глобальной финансовой среды. С геоекономических позиций идентифицировано регулятивные механизмы стабильного и прозрачного функционирования финансовых рынков. В новой конфигурации международных финансовых организаций обозначена методология экономической политики стран с развивающимися рынками. Обобщены геоекономические подходы к прогностическому моделированию глобального финансового рынка. Обоснована геоекономическая стратегия развития финансового рынка Украины в глобально нестабильной среде.

Ключевые слова: глобализация, финансовые рынки, трансформационная экономика, конкурентоспособность, геоэкономическое пространство, метарегиональные образования, геоэкономическая регионалистика, транснациональные банки, транснациональные корпорации, валютный курс, платежный баланс, виртуализация, международные финансовые организации.

SUMMARY

Borzenko O.O. Geo-economic imperatives of functioning of financial markets. . – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of doctor of economic sciences on speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2018.

The dissertation is devoted to the development of a methodology for the systematic study of the geo-economic imperatives of the functioning of financial markets, as well as the justification on this basis of geo-economic strategies for their integration in the global economic space in conditions of its instability and turbulence.

Regularities, geoeconomic imperatives and modern features of the development of the world economy have been studied. The essence is determined and the modern economic space is characterized on a structurally valuable basis. The theoretical approaches are analyzed and the practice of market adaptation of economies in the geo-economic space is assessed. The modern geo-economic space is represented as a complex set of meta-regional entities that act as new sutnosti global universe. It is shown that integration and regionalization occupy an important place in the fragmentation of geo-economic space.

The essence of the reformatting of the financial markets of the post-Soviet countries as a geo-economic region of the present is revealed, which gives grounds to assert that the modern financial market has a global character, a complex hierarchical structure, and financial markets and financial entities are connected by a comprehensive international telecommunications network. The modern tendencies in increase of competitiveness of national financial institutions are characterized. Transnational banks and global financial corporations act in the context of globalization as centers of economic power and ensure the redistribution of resources through the use of new financial technologies.

The main directions of the influence of the dynamic changes in the world monetary and financial system on the national financial markets of the countries are identified: strengthening the urgency of the task of liberalizing capital flows; maintaining a high level of dollarization of the economies of these countries as an effect of expanding the dollar supply of money and global imbalances combined with low stability of the national monetary system; the growth of exogenous risks of the balance of payments of countries, due to global financial instability and the possibility of reducing the propensity of investors to take risks; changes in the currency structure of receipts and payments on the current and financial account of the balance of payments, reflecting both global trends and the effect of specific regional factors.

The directions and mechanisms of the influence of the debt burden in developed countries on the state of international finance in the post-crisis period are characterized by an increase in the degree of economic uncertainty and pressure on the level of world

interest rates; a reduction in bank lending to the corporate sector and a slowdown in the pace of private investment; increased liquidity risks and solvency of borrowing governments, worsens prospects for debt sustainability and macrofinance stability; a decrease in global risk and an increase in the volatility of the global financial market, negatively affects the cost of external financing for emerging markets.

It is proved that in conditions of financial globalization such a system of redistribution of financial resources has formed, in which less risky capital is absorbed by the most developed countries of the world, and speculative (with a higher rate of profit) is attracted by countries with a transformational economy. In the context of globalization, not only the preservation of the traditional conditions of nonequivalent exchange occurs, but an irreversible systemic gap between developed countries and countries with a transformational economy becomes possible.

The change in the vector of development of national financial markets in the direction of geo-finance under the contraction of the economic space, where national financial systems are transformed in the direction of globalization, is studied. At the same time, global financial capital is extraterritorial, freely moves in the world economic space and turns the geo-economic space in its own interests, acts as a catalyst for changes in economic relations, parameters and institutions, transforms the process of reproduction regardless of national boundaries, exercises supranational control over it, forcibly forms a mechanism for redistribution value created within national economies.

In the modern methodological concept regularities are revealed and the evolution of market functioning models is investigated. The options for multi-level integration of the financial markets of developing countries are analyzed. The characteristic of global corporatization, regional localization and institutional organization of financial markets was carried out. Essential signs of cyclical crisis, turbulence and security of the global financial environment are revealed. From geo-economic positions, regulatory mechanisms for the stable and transparent functioning of financial markets have been identified. In the new configuration of international financial organizations, the methodology of the economic policy of emerging markets is outlined. Generalized geoeconomic approaches to predictive modeling of the global financial market. The geoeconomic strategy of the development of Ukraine's financial market in a globally unstable environment is grounded.

Keywords: globalization, financial markets, transformational economy, competitiveness, geoeconomic space, meta-regional education, geoeconomic regionalistics, transnational banks, transnational corporations, exchange rate, balance of payments, virtualization, international financial organizations.

БОРЗЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ГЕОЕКОНОМІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Підписано до друку 23.04.2018 р.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 1,9.
Тираж 100 прим. Зам. №118

Віддруковано з оригіналу макету замовника.
Центр оперативного друку «Документ Принт»
ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88
